Published and distributed under permit (No. 786) authorized by Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893
„СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень:
вівторок, четвер і суботу
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чого треба заадресувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
„SVOBODA"
("LIBERTY")
THE UKRAINIAN NEWSPAPER
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by UKRAINIAN NAT'L ASSOCIATION
at 83 Grand St., Jersey City, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза — "SVOBODA" — Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXVII. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., ВІВТОРОК, 9-го ВЕРЕСНЯ 1919. Ч. 107. VOL. XXVII. JERSEY CITY, N. J. TUESDAY, SEPTEMBER 9, 1919. No. 107.

УКРАЇНСЬКІ ВІЙСКА ПЕТЛЮРИ В КИЄВІ.

Боротьба коло Києва триває дальше. -- Большевики одержують нові війска.

Савєтські війска здобули Тобольск. -- Невдалий наступ большевиків на Харків.

Польщі грозить війна з Німеччиною. -- Польща просить о поміч.

ВІСТИ З УКРАЇНИ.

КИЇВ ЗДОБУЛИ УКРАЇНЦІ.

(Спеціяльна телеграма У. Н. Комітету).

ПАРИЖ, 6. вересня. — Київ здобули війска Петлюри. Большевики втікають в напрямі Ніжина. — **Др. Білик.**

ВІЙСКА ПЕТЛЮРИ ВІЙШЛИ ДО КИЄВА.

Завзята боротьба на улицях міста.

ВІДЕНЬ, 4. вересня. — Українське пресове бюро доносить, що українські війска ґен. Петлюри війшли до Києва та що на улицях міста відбуваєть ся завзятий бій.

ВІЙСКА ҐЕН. ПЕТЛЮРИ В КИЄВІ.

Війшли до міста від полудня, зломивши опір большевиків коло Боярки.

(Каблеграма до „Свободи").

СКРАВЕНГАҐЕ, 6. вересня. — Українське пресове бюро з Відня доносить, що українські війска Петлюри після зломаня завзятого опору большевиків коло Боярки війшли до Києва і очистили його з большевиків, зводячи з ними боротьбу на улицях міста. — **Українське Бюро.**

КИЇВ ЗДОБУТИЙ ВІЙСКАМИ ҐЕН. ДЕНІКІНА.

Армія ґен. Денікіна здержала також наступ большевиків на Харків.

ЛОНДОН, 5. вересня. — Урядовий звіт воєнного бюра потверджує вістку про здобутє Києва війсками ґен. Денікіна по дводневній битві.

Рівночасно вдало ся армії ґен. Денікіна здержати протинаступ большевиків в напрямі Харкова. Війска ґен. Денікіна відобрали від большевиків міста Корочу, Волчанск, Купянск і Валуйки.

БОЛЬШЕВИКИ ПРИЗНАЮТЬ, ЩО ВТРАТИЛИ КИЇВ.

Одержали скріпленя і битва в околиці міста триває дальше.

ЛОНДОН, 5. вересня. — Большевицька бездротна телеґрама з Москви, яка подає подробиці про занятє Києва, доносить, що місто зістало занятє війсками ґен. Денікіна, підчас коли армія ґен. Петлюри розпочала рівночасно наступ в напрямі Фастова, Білої Церкви і Василькова.

Через два дні червона армія змогла удержати ся на своїх становищах, але в найбільше рішаючу хвилю міжнародна дивізія уступила з поля битви, що потягнуло за собою безпроволочно втрату Києва. Причиною уступленя сеї дивізії з поля битви була, як се доносить дальше телеґрама, зрада.

Боротьба в колиці Києва ведеть ся дальше; большевикам прибувають на поміч нові війска.

Телеґрама додає, що плян ґен. Денікіна, який намагав ся окружити большевицькі війска, не вдав ся, бо червона армія в пору розпочала відворот, зводячи постійно боротьбу.

Українське пресове бюро у Відни і др. Білик з Парижа доносять, що Київ здобули українські війска Петлюри. Знова урядові звіти анґлійські і большевицькі подають, що Київ заняла армія ґен. Денікіна. Не є однак виключене, що обі армії Петлюри і Денікіна війшли до Києва, що було би потвердженем вістки про порозумінє між Петлюрою і Денікіном.

ПЕТЛЮРА РОЗПОРЯДЖАЄ 60.000 АРМІЄЮ.

Українські жовніри домагали ся увязненя польського посла, ґр. Потоцького.

ВАРШАВА, 5. вересня. — Ґр. Роман Потоцкі повернув якраз з головної кватири українських війск, куди він їздив в цїли полагодженя деяких подробиць розему між Поляками і Петлюрою. Його досьвід кидає цікаве сьвітло на карність в армії Петлюри.

Українські офіцири поводили ся з ґр. Потоцьким дуже чемно, але коли відкрито, що він є членом родини Потоцких, яка має величезні добра на Україні, зажадано його увязненя і поставленя перед воєнний суд. Лише з трудом вдало ся ґр. Потоцкого перевести через боєву лїнїю до польських окопів.

Після оповіданя Потоцкого українська армія Петлюри числить під теперішну пору около 60.000 жовнірів і з причини браку офіцирів годі її побільшити. Офіцирами є переважно Українці, і то по половині бувших російських і австрійських офіцирів.

Большевики, уступаючи на північ, забрали зі собою також і найгірші елементи з поміж населеня так, що помимо браку всякої орґанізації в краю понує розмірно спокій. Гроші не мають жадної вартости. Цїла торговля відбуваєть ся через виміну товарів.

Зоружені банди, які через один-два місяці бушували по Україні, вчасти злучили ся з армією Петлюри або з ним меньше або більше близко співділають. Инші знова пристали до армії ґен. Денікіна.

УКРАЇНСЬКІ ЖИДИ В АМЕРИЦІ РАДЯТЬ НАД ПОЛОЖЕНЄМ ЖИДІВ НА УКРАЇНІ.

Ухвалили вислати окрему комісію на Україну.

НЮ ЙОРК, 8. вересня. — Федерація українських Жидів в Америці, яка представляє 750.000 українських Жидів ухвалила на вчерашних зборах упросити помочи американського правительства в цїли привернeня мира на Україні і здержаня погромів.

Як доносять, державний секретар Ленсінґ згодив ся вже на те, щоби федерація вислала окрему комісію на Україну в цїли розслїдженя справи на місци і навязаня безпосередних зносин між Україною і Злученими Державами.

Референти, говорячи про положенє Жидів і погроми на Україні, заявили, що після одержаних звітів на Україні підчас погромів було 127.000 Жидів ранених і убитих.

Між инцими принято резолюцію, щоби упросити американське правительство знести бльокаду і уможливити довіз поживи і инших житєвих конечностий на Україну.

Бесідники домагали ся, щоби Злучені Держави і аліянти так довго не годили ся на признанє України, аж доки вона не дасть повної ґарантії, що переслїдуванє Жидів не повторить ся і доки вислана комісія не переконаєть ся, що Жиди мають права рівні з прочими.

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО В ОБОРОНІ ЖИДІВ.

Українськи правительство проголосило кару смерти за погроми.

ЛОНДОН, 6. вересня. — З української головної кватири доносять, що міністеріяльна рада України рішила карати смертию аґентів, які викликують протижидівські погроми.

В РОСІЇ.

АДМ. КОЛЧАК ОПОРОЖНИВ ОМСК.

Большевицькі війска зближають ся до Омска.

ЛОНДОН, 5. вересня. — З Гельзінґфорсу доносять, що правительство адм. Колчака опорожнило Омск, переносячи свій осідок наразі до Ново-Николаєвска.

Тасама телеґрама доносить, що большевицькі війска находять ся вже 50 миль на схід від ріки Тоболя і зближають ся скорим кроком до Омска.

Савєтські війска здобули Тобольск.

ЛОНДОН, 7. вересня. — Большевицька бездротна телеґрама доносить, що савєтські війска здобули місто Тобольск, столицю західної Сибіри.

Савєтські війска здобули також місто Ахтюбинск, місцевість в полудневій Росії.

Телеґрама додає, що савєтські війска взяли підчас тих операцій 4.000 в полон і здобули богато гармат.

Туркестанські робітники повинують ся розказам Москви.

ЛОНДОН, 5. вересня. — Бездротна телеґрама з Москви доносить, що туркестанські робітничі союзи ухвалили на зборах в Ташкенті повинувати ся всім приказам, які одержать з Москви.

В околиці Владивостока революціонери вбили 23 американських жовнірів.

ЛОНДОН, 5. вересня. — В околиці Владивостока вибухла революція, підчас котрої вбито 23 американських жовнірів. Положенє у східній Сибіри стає з кождим днем щораз грізнійше. Сибірське населенє заняло супроти війск американських вороже становище.

(На Сибіри находить ся під теперішну пору около 8.000 американського війска, яке сповняє свою службу, стережучи залізничого шляху у східній Сибіри, котрий находить ся під контролею американської комісії).

Анґлійські війска опорожнять північну Росію ще перед зимою.

ЛОНДОН, 5. вересня. — Анґлійські війска опорожнять північну Росію, заки ще леди покриють пристани. Приготовленя до опорожненя відбувають ся з поспіхом, бо вже в слідуючім місяци леди унеможливлять плавбу на північнім мори.

Ґен. Денікін протестує проти признаня независимости Фінляндії.

БРУКСЕЛЇЯ (Бельґія), 5. вересня. — Катеринодарська часопись доносить, що ґен. Денікін вніс протест проти признаня независимости Фінляндії Анґлією і Злученими Державами.

У своїм протесті ґен. Денікін заявляє, що Росія симпатизує з независимостию і розвоєм Фінляндії, але російський нарід не може нїяк згодити ся на полагодженє фінського питаня, не питаючи Росії о пораду і не зважаючи на її житєві політичні і військові інтереси.

Замах на житє Колчака.

ОМСК, 26. серпня. — В задній части дому адм. Колчака експльодували ґранати. Експльозія мала місце якраз тоді, коли адм. Колчак повернув був до дому з боєвого фронту. Адм. Колчак вийшов цїло. Ходить чутка про заговір в цїли замордованя адм. Колчака.

Боротьба між Вірменами і Татарами.

ЛОНДОН, 4. вересня. — Бездротна телеґрама з Москви доносить, що на Кавказі прийшло до завзятої боротьби між Вірменами і Татарами та що в місті Сучім прийшло до страшної масакри.

В НІМЕЧЧИНІ.

Шайдеман відбуває наради з російськими большевиками.

ПАРИЖ, 5. вересня. — Головна рада в Парижи одержала вістку, що до Берліна прибула нова комісія большевицька під проводом Богданова і відбула довшу конференцію зі Шайдеманом, бувшим німецьким канцлєром. Хоч Шайдеман не є членом теперішного кабінету, то він має в німецькім правительстві значні впливи. Ходить навіть чутка, що ще за часів пановання Вільгельма він був посередником між німецьким правительством і савєтським правительством Лєніна і Троцького.

Порозумінє між німецьким і савєтським правительством було би тяжким ударом для аліянтів як на поли політичнім так й економічнім.

Большевизм стає в Німеччині щораз сильнійший.

БЕРЛІН, 7. вересня. — Боротьба між соціялістами більшости і независимими перенесла ся тепер в ряди німецьких робітничих юній. Колись карна і зєдинена орґанізація робітничих федерацій стала нині тереном політичної боротьби, яка доси була виключена з програми робітничих юній.

Независимі соціялісти роблять зусиля повикидати з юній всіх провідників, приналежних до соціялістів більшости, і заступити їх своїми прихильниками. Боротьба представляє поважну небезпеку з огляду на те, що німецькі робітничі орнізації раявили ся за савєтською формою правлїня.

Німці здержали транспорти воєнних матеріялів для Польщі.

КОБЛЕНЦ, 4. вересня. — В околиці Кобленцу задержано 1.400 польських жовнірів, які прибули з Польщі, щоби перевезти транспорт 6.000 коний, які польське правительство закупило від Злучених Держав.

Німецьке правительство не дало дозволу на перевезенє коний і инших воєнних матеріялів до Польщі, товкуючи се браком зелїзничих машин і угля.

У ФРАНЦІЇ.

Аліянтів коштувала війна 200 міліярдів долярів.

ПАРИЖ, 6. вересня. — Француський міністер фін. Кльоц подав нині до відома в палаті послів, що воєнні видатки держав аліянтів доходять до загальної суми 200.000,000.000 долярів.

Міністер Кльоц заявив дальше, що Франція одержить від Німеччини 18.500,000.000 долярів в річних ратах, платних через 36 літ.

Наша газета є присьвячена робітничій справі. Доля та судьба нашого робітника лежить нам на серци передівсім. Не дбаєм о зиск, тільки о твоє добро, мученику праці! — Пренумеруйте „Свободу"! („Свобода", число 1-ше, 15. вересня 1893).

В ПОЛЬЩІ.

НІМЕЧЧИНА ГРОЗИТЬ ВІЙНОЮ ПОЛЬЩІ.

Падеревскі просить аліянтів о оружну поміч проти Німців.

ПАРИЖ, 5. вересня. — Нині явили ся на послуханю у головної ради мирової конференції польські делеґати, Падеревскі і Дмовскі, жадаючи оружної помочи проти Німеччини.

Польський премієр Падеревскі представив дуже критичне положенє, в якім находить ся тепер Польща. Польська армія, як се він заявив, є приневолена ставити чоло впрост Німцям або иншим ворогам, яких знова Німці потайно спомагають. Положенє на Горішнім Шлеску, у Східній Прусії і на Литві є дуже грізне. Німці, побиті на заході, звернули ся тепер на схід в надії, що на сім фронті вдасть ся їм вийти побідно. Німці нагромаджують значні сили здовж західних границь Польщі, а на східнім фронті помагають большевикам. Коли Польща має устояти ся і сповнити свою задачу оборони европейської культури перед большевизмом і прусацтвом, то Польща мусить одержати від аліянтів безпроволочно видатнійшу поміч оружну.

Поляки напевно надіють ся війни з Німеччиною.

ВАРШАВА, 7. вересня. — Польське правительство вислало нині слїдуючу ноту до мирової конференції в справі положеня на Гарішнім Шлеску:

„Польща дала докази своєї надлюдської терпеливости і безграничної посьвяти для своїм міжнародних зобовязань. Наш премієр мав відвагу заявити делеґації, висланій патріотами Горішного Шлеску, що він тамошним повстанцям не дасть військової помочи і не зломить підписаного договору.

„Ми побоюємо ся, що жертви Польщі і премієра будуть надаремні. Німецькі юнкри плянують враз з комуністами війну проти Польщі. Вони числять на вичерпанє сил аліянтів і надіють ся, що з причини своїх внутрішних клопотів не будуть всилі зачинати наново війну.

Большевизм в польській армії.

БЕРЛІН, 28. червня. — Кореспондент „Форвертса" з Ковна доносить:

„Серед польських жовнірів большевизм поширюєть ся щораз сильнійше. Польські полки Пілсудського в Рівнім (на Волини) підняли бунт. Вони відмовили повинувати ся приказам, заявили, що не будуть бороти ся проти большевиків, та видали членів місцевого штабу в руки большевиків. В Рівнім установлено савєтське правительство.

НА ЛИТВІ.

Поляки грозять Литовцям війною.

КОПЕНГАҐЕН, 5. вересня. — Урядовий звіт литовського пресового бюра доносить, що між Литовцями і Поляками прийшло до завзятих битв, в яких обі сторони потерпіли значно тяжкі втрати. Звіт доносить, що Поляки здобули місто Сенаї та що вони, коли Литовцям вдало ся відзискати се місто, вислали ультимат, грозячи Литовцям війною на случай, коли вони не уступлять на нову розємиу лінію.

---o---

Естонія хоче мирити ся зі савєтською Росією.

ГЕЛЬЗІНҐФОРС, 7. вересня. — Естонське правительство розпочало з російськими савєтським правительством переговори в справі мира.

Російське савєтське правительство годить ся признати независимість Естонії, ненарушимість естонських етноґрафічних границь і звернути Естонії майно, забране большевиками, натомісць Естонія мала би зобовязати ся не позволити ворогам большевиків, Анґлійцям і Москалям під командою ґен. Юденича, уживати Естонії яко підстави до своїх воєнних операцій.

По вичерпуючій дискусії Естонці мали намір відкинути предложенє російського савєтського правительства, але оліся на цїлоденнім засіданю кабінету за порадою одного анґлійського большевицького аґента, яко щойно прибув до Ревалю, рішено розпочати мирові переговори зі савєтським правительством.

Німецькі війска не хочуть опорожнити прибалтійських країв.

БЕРЛІН, 7. вересня. — Німецьке правительство вислало нині ноту до аліянтів, в якій зі жалем заявляє, що не може сповнити приказу мирової конференції в справі опорожненя прибалтійських країв з війска.

Німецьке правительство поясняє у своїй ноті, що німецькі війска, які находять ся в прибалтійських краях, його не слухають, а знова правительство з причини ріжних обмежень, наложених мировим договором, не може їх силою змусити до послуху. Німецьке правительство буде однак робити старання, щоби їх перемовити і в тій цїли вислало воно до Мітави ґен. Фондер Гольца, але воно не має великих надій, що німецькі війска його послухають.

НА УГОРЩИНІ.

Румунські війска опорожнюють Будапешт.

ЛОНДОН, 6. вересня. — Румунські війска почали вже опорожнювати Будапешт, як се доносить нинішна телеграма з Парижа до „Дейли Мейл".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

"SVOBODA" (LIBERTY)
The Ukrainian newspaper published three times a week: Tuesday, Thursday, and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ESTABLISHED 1891

VLADIMIR B. LOTOTSKY, Editor-in-Chief.
ANDREW SAWKA, Business Manager.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION: United States:		ПЕРЕДПЛАТА: в Злучених Державах:	
1 year	$3.00	на рік	$3.00
6 months	$1.75	на пів року	$1.75
3 months	$1.00	на 3 місяці	$1.00
to Jersey City and to foreign countries:		В місті Jersey City і за границю:	
1 year	$3.50	на рік	$3.50
6 months	$2.00	на пів року	$2.00
3 months	$1.25	на 3 місяці	$1.25
Single copy 3 cents.		Поодиноке число 3 центи.	

За кожду зміну адреси платить ся 10 центів.

Адреса: SVOBODA, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Телефон Адміністрації і Редакції — 498 Montgomery.

Телефон Гол. канцелярії Укр. Народного Союза — 1838 Montgomery.

Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу "Svoboda".
При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

За всі оголошення поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає.

ПОЛЬЩА СТАЛА ГНІЗДОМ РЕАКЦІЇ.

Визначний французький історик — професор Сеньобо виступив недавно з критикою того напрямку в заграничній політиці Франції, що ведеть ся під впливом аристократичної Польщі у відношеню до демократичних народів східної Европи. Професор Сеньобо виказує, що Польща стала гніздом реакції і яко така буде постійною загрозою мира. З другого боку Сеньобо вказує на великий демократичний рух на Україні, Литві, Білоруси яко на певну охорону постійного мира.

Без сумніву до голосу сего визначного професора Сорбонського університету будуть прикладати увагу дипльоматичні круги і тому нам інтересне запізнатись із виводами сего безсторонного критика. Статя Сеньобо була поміщена в однім з останних чисел „Ню Юроп" і має наголовок: Упадок аристократії у Східній Европі. Тих аристократій проф. Сеньобо начисляє на 8 ріжних штук: 1) на лівобережній Україні — поміщики (Москалі); 2) у Латвії — балтійські барони (Німці); 3) у Румунії — бояри; 4) на Угорщині — магнати (Мадяри); 5) в Австрії — аристократи віденського двору (Німці); 6) у Прусії — юнкери; 7) у Польщі — шляхта; 8) на правобережній Україні, Білоруси, Литві — дідичі (кресова, спольонізована шляхта).

З повисших 8 аристократій московська, румунська, мадярська, польська (в Польщі) і пруська грали ролю національних провідників у дотичних краях, тому що вони були тоїсамої національности, що селянство, над котрим панували. З другого боку балтійські барони, австрійська аристократія (в Чехії) і спольщена шляхта Литви, Білоруси і України є чужими аристократіями і стоять в національній опозиції до селян.

В Польщі, де дідичі разом з ксьондзами станули на чолі опозиції проти всякого чужинецького правліня, великі земельні власники (земельна аристократія) зискала вплив на нарід через те, що обороняла польську національність, і нині уживає польських селян до оборони своєї суспільної зверхности і великих ланів перед всіми революційними течіями. І коли селянська партія у сеймі мовчить, то се тільки тому, що вона бачить потребу заховати бодай тимчасово національну єдність зглядом заграничних противників. Инакше ніколи не було би співжитя між селянською партією, котра хоче поділу ланів, а консерватистами, котрі хочуть вратувати свої лани.

А треба знати, що з виїмком Прусії селянська революція ніде не стрічає так рішучого опору як з боку польської шляхти. Галичина і Познанщина, де великоземельна шляхта польська при допомозі австрійського і німецького двору захопила політичну керму, остають двома великим твердинями земельної аристократії в Східній Европі.

Щоби відвернути апетит польських селян від ланів, польські дідичі намагають ся поширити своє політичне пановане на сусідні краї, де вони сподівають ся найти землю на кольонізацію. Із сеї особистої, економічної причини ведеть ся патріотична агітація за прилученем до Польщі всіх земель, котрі колись входили в склад історичної Польщі. Шляхта бажає мати Литву, Білорусь а з України — Галичину, Холмщину, Волинь і Поділє. Навіть у Парижі ведеть ся націоналістична агітація, щоби іменем мира і цивілізації привернути сю політику розбою.

Як говорить ся, Франція хоче сильної Польщі, щоби держати Німеччину у шаху. А Польща, щоби бути сильною, потребує розлогих територій, на які могла би висилати надвишку свойого сільського населеня, се значить — кольонізувати Ляхами українські, білоруські і литовські землі. А далі, Польща має бути досить богата, відповідно до своєї величини і економічних потреб; тому вона хоче охоронити „польський капітал" (так шляхта називає лани, забрані українським, білоруським і литовським селянам). Ті лани шляхта хоче скольонізувати сільським пролетаріятом.

В сей спосіб польська шляхта думає осягнути кілька цілий: 1) через кольонізацію польська культура мала-б поширити ся на Україну, Білорусь, Литву; 2) через еміграцію убогого польського селянства на кольонії Польща омине крізу перелюдненя, яке загрожує дідичам замахом на їх лани.

Щоби поконати людність України, Білоруси, Литви, — треба вести війну проти тих народів. А Польща, яко новонароджена держава, без згоди і помочи західної Европи не могла-б провадити тих воєн.

Чи аліянти згодять ся на таку гру? Чи їх дипльомати і жовніри далі будуть позволяти на те, щоб польські аристократи і переселенці диктували їм політику?

Народи Литви, Білоруси, України, котрі вже утворили свої національні правительства, представлені делєґаціями, відгрожують ся, що стрінуть польську „кольонізацію" оружною силою. Українці вже зачали війну. Вісти, які доходять до нас з тих країв, де соціяльне повстанє дійшло до свойого верха, треба приймати з увагою. Ми не знаємо, що властиво там діеть ся. Однак ми знаємо тілько, що можемо побоюватись, що разом з війною може провадитись повне винищуване польської шляхти. Селяни на Великій Україні, як виходить у многих місцевостях скасували велику земельну посілість в тойсам спосіб, як се вчинено в Росії. Католицьке селянство Литви і униятське селянство Білоруси уживають лагіднійших способів, згідно зі своїм миролюбивим характером. Однак у всіх сих пограничних краях аґрарна революція відтепер не дасть ся оминути.

Загальний аґрарний рух вплине на витворенє по всіх розлогих землях Східної Европи нової демократії селянських землевласників. Чи народи Західної Европи можуть байдужно дивитись на се, як на якийсь місцевий рух, котрий їх нічого не обходить?

Звичайно, правительства з несмаком глядять на справи селянства, особливо заграничного. Однак хто завдасть собі труду і вгляне в дійсне жерело сили, побачить, що та суспільна переміна містить в собі радикальну революцію, котра безпосередно відносить ся до сьвітового мира, і котра ґарантує той мир в трох напрямах:

1. Ми шукаємо за валом, котрий би хоронив Захід перед варварським комунізмом большевизму; нема одностайнійшого валу понад демократію селянських землевласників.

2. Ми шукаємо за ґарантіями проти повороту военного духа; нема спокійнійшого і миролюбивійшого правліня понад демократію селянських землевласників. Відколи сьвіт сьвітом, село ніколи не бажало, не приготовлялось і не зачинало війни.

3. Ми шукаємо забезпеки перед імперіялістичними обмовами і заборчими замірами; ніщо не є меньш імперіялістичне, меньше склонне до заграничних заборів, як федеральні републики, оперті на селянах-землевласниках.

Аґрарна революція, яка вже ведеть ся, або яка є в приготованю в усій Східній Европі, в ціли поділу великих земельних посілостий поміж селянство, буде найпевнійшою ґарантією мира.

ВИДЕРЖАТИ!

(З віденської часописи „Український Прапор", з 15. серпня 1919).

Зі східної Галичини доходять нас щораз чорнійші вісти. Польська військова і цивільна управа поставили собі за ціль використати свою хвилеву перемогу і безконтрольність та старають ся, не відкидаючи навіть найбільше нелюдських средств, як найбільше число українського населеня переправити в країну „ідіже ність болізни, ні печали, но жизнь безконечная".

Нищать безпощадно українську інтеліґенцію, в першій мірі українське духовенство, винищують неменьше і наше сільське населенє. На чоло польських узброєних опричників станув чоловік без осьвіти, оглади і серця, що вродив ся і виріс в студених сибірських степах, від дитини служив вірно цареви і став царським ґенералом. На імя йому Вацлав Івашкевич. Як богато царських собак, схоронив ся і він під крила польської реакції, яка видвигнула його на сьвітло і разом з другим подібним йому духово чоловіком — Йосифом Галєром — віддала їм команду над кровавим польським походом на українські землі. Польська преса, збожеволіла з ненависти до українства, проголосила їх новочасними Яремами Вишневицкими і взиває їх, аби супроти збунтованого українського хлопства приміню вали його методи.

Так і стало ся. Всі галицькі кримінали і арешти переповнені Українцями і Українками. В казаматах в Івангороді, Берестю, Павяку догоряють тисячі і тисячі невинних українських жертв польського зьвірського терору. Повно наших в бараках у Вадовицях і Домбю, де наших під сю пору (в самім Домбю) є понад 8.000, в тім понад 3.000 інтеліґенції. Австрійські Талєргофи, мадярські Аради і сибірська зсилка — се рай в порівнаню до сего пекла, яке там з ласки польської „культури" переходять нині діти українського народу, за се єдино, що всупереч польським інтенціям бажали української держави на українській землі. Число мучеників і мучениць з занятих Поляками областий східної Галичини виносить нині в польських тюрмах і бараках понад 60.000. Такої масакри не робив і Муравев по здавленю польського повстаня з 1863 р. і давним царським вішателям треба би іти на практику до польських „культуртреґерів". Людське слово і людська рука заслабі, щоби змалювати хоч приблизно всю велич зьвірств, яких тепер доверщують на нашім народі звироднілі і схудобілі діти шляхотської єзуїтсько-клерикальної Польщі. Всі вони виховали ся на безсовісній, брехливій лектурі Сенкевича і нині одною лавою ідуть проти нас Падеревский, Дмовский і Дашиньский.

Картини з „Ogniem i mieczem" переводять в діло, бракує хиба довгих шпалірів з повбиваними на паль гайдамаками.

Українським селянам вирабувала все узброєна польська зволоч, що зветь ся польською армією. В українських селах забрано селянам худобу, коні, збіже, одіж, домашні і господарські знаряди. Богато сіл спалено, на инші наложено високі контрибуції, що її селяни заплатили під загрозою спаленя села. Більшість церков позамикана, бо сьвященики в тюрмах, або ратувались утечею за Збруч перед польськими мордами; замкнені школи, де учителювали Українці або Українки, бо і сї під польським ключем. Українські товариства позамикані, не вільно видавати українських ґазет, припинено все публичне українське житє.

Не ощаджено і найбіднійших з бідних, бувших военних виселенців знад боєвої лінії. Сі нещасні жертви війни вернули щойно в 1918 р. і доси мешкають в ямах під землею, або в давних стрілецьких ровах, в додатку без відповідної одіжи і обуви, бо те все пропало. Польські умундуровані погромщики не оминають і тих нещасливців та здирають з них чоботи і відбирають накривала, які вони минулого року одержали від австрійського правительства.

В краю ширять ся в застрашаючий спосіб ріжні пошесні недуги. З розмислу не дають Поляки нашому населеню ніякої санітарної помочі і взагалі ніякої підмоги. Старші і діти мруть як мухи. В малих громадах, де перед війною вмирало річно 20 до 30 людий, вмирає їх тепер стільки тижнево. Після оцінки знавців популяційних відносин і теперішних відносин у східній Галичині — число сих жертв сьвідомого безкровного польського морду буде виносити з пів міліона душ.

Ніякий татарський набіг на нашу землю не був так страшний і так руйнуючий, як теперішний польський.

Годі передати тут муки катованого ляцькими наїзниками українського народу. Він переходить під польською „культурою" страшне пекло, але зовсім не подаєть ся, противний всякому порозуміню з наїзником; терпить і хоче терпіти, бо вірить, що хвиля повної відплати недалека.

Видержати, не вдавати ся в ніякі переправи з Ляхами — се загальний клич всіх без виїмки наших людий в краю.

День визволеня з тяжкої ляцької неволі не за горами.

УПРАВА ЛІҐИ ЧОТИРОХ НАРОДІВ ПЕРЕД СЕНАТОМ У ВАШІНҐТОНІ.

В першім ряді (згори, від лівої руки): Адвокат **Дж. Г. Бетел** і **Р. Дж. Колдвел.** В другім ряді (від лівої руки): **Ганс Л. Пимсон,** Естонець, заступник голови Ліґи; **Іван І. Калнін,** Латиш, касієр Ліґи; **Вінкентій Ф. Янкус,** Литовець, голова Ліґи; **Володимир Б. Лотоцький,** секретар Ліґи.

УКРАЇНСЬКА ДЕЛЕҐАЦІЯ ПЕРЕД СЕНАТОМ У ВАШІНҐТОНІ.

В 1-шім ряді (з долу, від лівої руки):

Мілтон Райт, директор Інформаційного Бюра У. Н. Комітету в Ню Йорку, **Р. Дж. Колдвел,** голова Американського Середно-европейського Союза; **о. Петро Понятишин,** голова У. Н. Комітету; **Капелмен,** сенатор стейту Канетикат.

В 2-гім ряді (з горн, від лівої руки):

Мостовський (Литовець); **Семен Ядловський,** заступник голови У. Н. Комітету; **Вілієм Дж. Кернс,** правний дорадник У. Н. Комітету; конґресмен **Джеймс А. Гемил;** адвокат **Джордж Ґордон Бетел; Омелян Ревюк, Володимир Б. Лотоцький.**

ЗЕМЕЛЬНИЙ ЗАКОН

ЗАХІДНОЇ ОБЛАСТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ (ГАЛИЦЬКОЇ УКРАЇНИ).

Українська Національна Рада, зібрана в Станиславові, постановила приступити до вирішеня засад, на яких мала би бути переведена земельна реформа, та по довгих нарадах комісійних ухвалила дня 14. цьвітня 1919 р. земельний закон для західньої области Української Народньої Республіки (східної Галичини), оголошений у Вістнику державних законів і розпорядків дня 2. мая 1919 до ч. 75.

Отсей засадничий (рамовий) закон земельний приняв яко першу засаду, на якій має бути переведена земельна реформа: **вивласнення всеї землї, що становить двірські обшари; землї так званої мертвої руки, то значить фондаційної, ерекціональної, церковної, епископської і монастирської; та всіх посілостий, що їх дотеперішні власники набули виключно в цїли спекуляції, а також земельних посілостий, що своїм простором перевисшають найвисщу границю індивідуального права посїдання землї.**

Цілию сего вивласнення є: надїлити вивласненою землею передівсім безземельних і малоземельних жовнїрів-рільників, приналежних до західної области Української Народньої Республіки, що в її обороні проливали свою кров або наслідком війни иншим чином стали неспосібними до праці; вдовиці і сироти по них, а також инші жертви сеї або всесьвітної війни та прочих безземельних і малоземельних рільників.

Постанови про спосіб і час надїлу полишаєть ся окремому законови, одначе поділ землею не може розпочатись перед закінченем війни і поворотом жовнїрів (§§. 1 і 16 з. з.).

Другою основою сего закона являєть ся засада **„індивідуального права посїдання землї"**, себто **приватного права власности землї,** обмежена найвисшим простором землї, який вільно мати. Сего „максімум" землї не означив закон, а постановив, що сю границю означить окремий закон. Але отся засада про найвисшу границю приватної власности землї не має бути однака для всїх, бо в § 17 предвиджує і допускає сей засадничий закон, що обласна земельна комісія має придїлити на цїли господарствадержави, громад або загальнокорисних економічних, культурних і добродійних заведень для твореня взірцевих господарств, рільничих шкіл, промислових, просьвітних, добродійних і загально корисних заведень, конечний для сповнювання тих їх завдань простір землї.

Дальші обмеженя індивідуального права власности землї стоять в сих постановах закона, що **вивласнені землї становлять земельний фонд західної области Української Народньої Республїки; що земельним фондом заряджують** під наглядом правительства: **обласна, повітові та громадські земельні комісії;** що **вивласнені лїси становлять лїсовий фонд Західної области Української Народньої Республїки;** що лїсовим фондом заряджує державний секретаріят земельних справ; що вивласнені лїси з правила не становлять предмету надїлу, а що **пасовиска і полонини,** оскільки вони не лишать ся при приватних власниках, переходять **на власність громад або звязків сусїдуючих зі собою громад,** які при означуванню ужитковування їх мають узглядновати спілки дрібних годовців худоби (§§. 8, 18 і 19. з. з.).

Третя засада, на якій мала би бути переведена земельна реформа дотикає питання про відшкодовання дотеперішних власників за вивласнені землї. Отсе питання було дуже оспорюване і тому на підставі компромісу сторонництв вминає закон все те, що було найбільше спірне.

З'осібна постановлює закон, що **без відшкодовання вивласнюєть ся:**

а) домени (земельні посїлости, які становили власність бувшої австрійської і угорської держави) і земельні посїлости австро-угорської або иншої династії;
б) земельні посїлости тих власників, котрим доказано, що виступали оружно проти нашої держави або допустили ся иншого злочину проти її цїлости;
в) земельні посїлости тих власників, які набули їх виключно в цїли спекуляції;
г) більші земельні посїлости, набуті в часї війни в роках 1914—1919, очевидно з военних зисків (§. 6 з. з.).

А **справу відшкодованя,** розмір і спосіб сплати з приводу вивласненя всїх инших земельних посїлостий **має вирішити законодатне тїло західної области Української Народньої Республїки,** що буде вибране на основі нового виборного права (§. 7 з. з.).

Але тут треба завважити, що сей засадничий закон земельний постановив в §. 4, що вивласнення земельних посїлостий не парушує з правила (за виємом права доживотного ужиткования) гіпотечних вірительностий і инших тягарів, забезпечених на вивласненій землї, та лиш відсотки від гіпотечних вірительностий обнижуєть ся за час від 1. серпня 1914 р. до висоти законної процентової стопи (5%).

Вивласнені землї мала обняти обласна земельна комісія протягом сего року в посїдання (§. 20 з. з.).

К. Л.

(З віденського тижневника „Український Прапор").

ЗІ СТАТИСТИКИ ГАЛИЧИНИ.

(З віденського тижневника „Український Прапор").

На основі рішеня Ради Чотирох в Парижі з 25. червня с. р. одержали Поляки порученя заняти цілу східну Галичину і ввести там цивільну адміністрацію. Тепер розвинули Поляки велику аґітацію за прилученем східної Галичини до Польщі яко „польського краю", а щоби сю польскість скріпити, винищують нині нечуваними звірськими жорстокостями українське населеня східної Галичини.

Як виглядає в числах польскість східної Галичини, видко з самих польських жерел. Під рукою маємо „Wiadomosci statystyczne o stosunkach krajowych", wydane przez Krajowe biuro statystyczne pod redakcya prof. Dra Tadeusza Pilata, tom XXI, zeszyt II. Rozsiedlenie ludnosci Galicyi wedlug wyznania i jezyka, opracowal Dr. Jozef Buzek. We Lwowie 1909. Є се найосновнійша досі статистична монографія про національні відносини в Галичині на основі переписи з 31. грудня 1900, написана професором львівського університету, вшехпольським послом і провідником д-ром Бузеком. Не віривчи у віродостойність польської статистики щодо розговірної мови, яко критерій національности, бере він віроісповіданя, числячи за справдішних Поляків тільки римо-католиків, хоч і се невірно, бо більше як третина римо-католиків східної Галичини досі по мові і по звичаям Українці; греко-католиків зачисляє він до Українців. Подрібного розроблення національної статистики Галичини на основі переписи з 1910 р. не маємо, бо лексикон громад Галичини з 1910 р. ще досі не вийшов друком.

На стороні 12 згаданого висше твору читаємо:

З присутної, згідно австрійської людности, припадає на людність згаданої низше території:

на суцїльнім просторі українськім (тут обнята і Лемківщина, котра через Сяніччину лучить ся зі східною Галичиною):

греко-католиків	65.1%
римо-католиків	21.2%
жидів	12.8%
инших	0.9%

на суцїльнім просторі польськім:

римо-католиків	89.7%
жидів	8.0%
греко-католиків	2.0%
инших	0.3%

Число політичних громад суцїльного українського простору виносить 3,734 громад, а польського суцїльного простору 2,506 громад.

Числа абсолютні на згаданих суцїльних просторах виносили тоді:

на українськім суцїльнім просторі:

греко католиків	3,057.588
римо-католиків	996,909
жидів	602,005
инших	40,809
разом всеї людности	4,697,311 душ

на польськім суцїльнім просторі:

римо-католиків	2,348,871
жидів	209,178
греко-католиків	51,384
инших	9,195
разом всеї людности	2,618,628 душ

З уваги на факт, що східна Галичина була безперервним тереном пятилїтньої війни і жие тепер під страшним польським терором, що не перебираючи в средствах, масово висилає українське населенє на другий сьвіт — упало абсолютне і процентове число греко-католиків, всеж таки національне знамя східної Галичини остає українським.

НАРАДИ УКРАЇНСЬКИХ ДИПЛЬОМАТІВ.

[illegible] 6. серпня с. р. розпочали ся в Карльсбаді в Чехії кількаднев[illegible]і наради відпоручників українських дипльоматичних представництв. Під проводом міністра зак. справ **Вол. Темницького** беруть в них участь: посол **Сінгалевич**, держ.-секретар Бур[illegible]нський і радник посольства **Политика** з Відня, пос. **Галаган** з Будапешту, посол **Порш** з Берліна, посол **Микола Василько** з Берна, голова надзв. дипл. місії **Славинський** з Праги, голова надз. дипл. місії **Яковлів** з Гаги, голова надзв. дипл. місії др. **Дмитро Левицький** з Копенгаги, радник надзв. дипл. місії др. Ярослав **Олесницький** з Лондону і один з членів мирової місії з Парижа. Предметом нарад є сучасне міжнародне положене України.

ЛИСТ З ПАРИЖА ДО УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ.

Д. **Сергій Шелухин**, член мирової делегації української народної республики в Парижи прислав лист до американських Українців в якім вказує, що вони повинні робити в Америці для оборони української справи. Кождий читач „Свободи“ повинен пильно прочитати сей лист.

Сей лист звучить:

Дозвольте мені, при сій нагоді листованя, висловити мої думки що до частковання вжитку грошей, які збирають ся в Америці на уратоване нашої нещасної вітчини.

Доля України залежить найголовніше від нас самих (як дбаєш — так маєш), але-ж в великій мірі залежить вона і від того, як до нас ставитимуть ся инші держави, особливо Америка, Англія та Франція, а трохи згодом, то певно і Германія. На превеликий жаль, як иншї я особисто переконав ся, Американці, Англійці, Французи і инші впливові чужинці про Україну та її нарід майже нічого не знають, а сим в додаток до всього ще користують ся ті народи й держави-хижаки, які ловлять рибу в каламутній воді, бо вони спекулюють на те незнанє про нас на свою користь а на величезну шкоду для нашого народу. Особливо се незнане використовують для себе Поляки та Великороси, яких далі звати-му просто Росіянами.

Чужоземці не знають, чому ми звемо ся Українцями, і міркують, що в Галичині ми Поляки, а в Росії ми Великороси. Їм не відомі просторінь і межі нашої вітчини, наша історія, культура, жите, розвиток, наші природні багатства, наші національні здібности, наші промисловість, торг, економічні можливости, наші організації, наша освіта, наші бажаня, завданя, наш сьвітогляд і т. д. і т. д. Вони на нас дивлять ся через ті окуляри, якими осідлали їх мозок Поляки та Росіяне, думають про нас неправдиво, фальшиво, накидають нам все те, що злонавмисне, егоїстично і тенденційно в своїх цілях ширили про нас і казали скрізь Поляки та Росіяне. З тих брехонь, вигадок, перекручувань і взагалі тенденційних крутійств та баламутства чужинці вважають нас диками, некультурними, злодійкуватими, лукавими, розбійникуватими і т. п., не здатними до науки, до культури, до цивілізації, аж поки ми не перевернемо-ся в Поляків або Росіян — от тоді ми зараз же чомусь наче переплужуємо ся в щось надзвичайно високе, здібне і гарне. Одні на відставі тих баламутств міркують, що ми сполячені Росіяне, а другі, що ми зросійщені Поляки. Ми — це ми а щось инше, якась покруч, якийсь облюдок. У нас, на їх збаламучену думку, немає навіть імени, бо їм набалакано і втуркано в голову, що назва Русином пішла після 1848 року, вигадана нарошне Німцями на шкоду Полякам, а назва України пішла від Поляків, які вигадали се для того, щоб показати нашу вітчину частиною (окраїною) Польщі, а нас частиною польського народу, який живе на „окраїні“ Польщі. Таких нісенітниць і вигадок про нас видимо не видимо, бо про те подбали Поляки та Росіяне, які старали ся, щоб чужинці правди про нас не знали, а ми самі про те, щоб вони знали за нас правду, не подбали в свій час. Уявіть собі задивоване Французів та Англичан, коли я їм показав Іпатьєвську літопись, в якій нас названо Русинами вже в 912 та 945 роках, в договорах Олега та Ігоря з Греками, або в якій нас названо Україною вже в 1187 році, а в 1189 році Україною названо і Галичину. Уявіть собі їх здивоване, коли вони побачили з тих же договорів князів Олега, а потім Ігоря, що вже в 912 році Українці займали береги Чорного моря і Греки тоді в договорах вимовили собі від Українців дозвіл стояти суднам і ловити рибу під нинішнім Очаковим, поблизу від Одеси. Таких випадків було багато і я подав є стілько для прикладу та ілюстрації.

Поляки десятки років працювали за кордоном в своїй справі і видали силу всяких інформацій про себе. Ділько за 1919 рік вони тілько в самій Франції витратили на пресу 30 міліонів карбованців, чи 60 міліонів корон. Підеш в кінематограф — є щось про Поляків, купуєш книжку — тобі кладуть почтову відкритку з мапою історичної Польщі і обчисленем населеня польського в 40 або навіть 60 міліонів душ, купує хто молитовник — і туди всунуть йому якусь розповідку або інформацію про Польщу. Не дивно, що про них всі знають, хоч і кажуть всі, що Поляки всім тим вже набридли. Вони публікують про себе 9-10 брехні, чого не слід робити, а про те досягають свого. А ми сидимо мовчки, нікого за нас не обзнайомлювали і нас через те не знають, бо не знають за нас правди. Щож дивного, що чужинці зішують нас з кацапами або з Поляками і коли скажеш, що ти Українець, то дивлять ся на тебе, як теля на нові ворота. Щож дивного після того, що нас не вважають за окрему народність і за окремий нарід, бо сами не показали своїх прикмет, своїх окремішностей, своїх окремих інтересів і цілей, бо ми сами не вимагали і не робили нічого для того, щоб нас ні з ким не змішували, щоб наших інтересів не підмінювали чужими інтересами, щоб з нами рахували ся і вважали на нас і на наші власні інтереси. Ми майже нічого не зробили для того, щоб нас знали і лічили за окремий коллективний індівідуум з своїми власними інтересами, завданями, вимогами, бажанями, правами, житєм. Цілком зрозуміло, що як нас не вважати муть за окремий нарід, то не вважати муть і на наші інтереси, бо сї інтереси тоді не наші, а чиїсь, когось иншого; вони належать комусь иншому, до кого й ми належимо, як частина, через що наші інтереси не наші і покривають ся інтересами того, до кого нас прилучають, або за кого нас вважають. Цілком ясно, що коли ми, Українці, не істнуємо, як окремий нарід, то у нас немає і бути не може також і окремих своїх інтересів.

Нема ніякого сумніву, що так само, колиб Французи робили, як ми, то і їх вважалиб не за Французів, а напр. за Німців, позаяк у них назва „Франції“ і „Французів“ німецька. Як відомо, Франкам звало ся німецьке племя, від якого Галли, нинішні Французи, перейняли собі свою нинішню назву. Так само нашу стародавню книжну назву руських перейняли і засвоїли собі Московці. Вони стали звати ся нашим іменем і тепер через се нас вважають за тих же Московців. Ми-ж не подбали про те, щоб виявити і вияснити сю справу, не розповіли чужинцям нашої історії, про нашу антропольогію, вдачу, звичаї, жите і т. д., про ті ознаки, по яких сьвідомі люде один предмет відріжняють від другого. Боже мій, як все отсе потрібно, як потрібно!

Чужинці задовольняють ся про нас всякими вигадками та баламутством і се нам страшенно шкодить, бо все те робило ся навмисне на нашу шкоду. Правди про нас не знають зовсім. Оден славянолюбивий Француз доводив мені, що ми Славяне, як і Великороси, а через те ми теж саме, що й Великороси, а через те і інтереси у нас не можуть бути ріжними, а повинні бути однаковим, і т. д., як у Росіян, тобто у Великоросів чи Московців. Я йому завважив, що наш інтерес, щоб Галичина була з нами в гурті, бо то наш український нарід і наша українська земля, а те, що її відрізали Полякам — се все одно для нас, як би від нашого живого національного організму вирізали шмат мяса, аби кровю з його напоїти Поляків, а істотою його нагодувати їх зоольогічний апетит. Нас, Українців, се болить, а Москалям Поляки рідніші за Галичан і вони охочо поступають ся Галичиною для Поляків, бо галицький нарід їм чужий. Через те ніяких протестів з їх боку немає, тоді як Українці бють ся, протестують, здіймають до Бога руки, шукають ратунку. З діла видно, що відношене ріжне до одного факту, бо інтереси ріжні. Француз мусів погодити ся і я йому далї вказав, що Чехи, Поляки, Серби, Болгари і т. и. теж Славяне, а про те ріжні між собою народности і навіть воюють між собою. Я йому вказав на ріжниці між Московцями та Українцями навіть в релїгії, бо у кожного народу своя психольогія, а через те і своя релїгія, хоч би вона мала і однакову назву. Я йому довів, що православіє у Великоросів зовсім не те, як православіє у Українців, і вказав на те, що одна православна релїгія у Греків, Ромунів, Болгарів, Сербів, Українців і инш. не утворює з сих ріжних народів одної народности. Я йому на прикінці сказав: візьміть з річки дві шклянки чистої води і поставте. — Вам всякий скаже, що се теж саме, що се однаковісінькі предмети. Адеж підмішайте в одну шклянку цукру, порошку зеленого колїру і порошку червоного колїру та паху рожі, а в другу шклянку — соли, порошку чорного колїру та паху конвалії або фіялки. Сеї підмішки ви зробили не багато, куди менше кількости води в тих шклянках, а про те Ви вже маєте два ріжні предмети в двох шклянках, в яких попереду була однаковісінька вода. Українці, Поляки і Московці походять від Славян однаково, алеж вони перемішали ся з иншими народами не однаково і з того вийшли цілком ріжні народи славянського походженя. У Московців до славянського грунту домішала ся в великій скількости фінська та польська кров (про польску домішку розповідає літопись, а саме в оповіданях про Радимичів та Вятичів, що вони пійшли від Ляхів, поселили ся по Оці та і змішали ся з тубильцями, а в 1916 році академік Шахматов видав фільольогічний розслід, яким потвердив се). Щож до Українців, то у них були инші домішки, алеж ні фінської, ні польської крови немає зовсім. Хто сполячив ся з Поляками, той перестав бути Українцем і полячив ся.

Приходить ся балакати про такі елементарні річи, що самому стає ніяково, а про те мусиш розповідати, щоб прояснити людям справу хоч трохи. Ми тут видаємо в сїй справі на француськїй мові книжки.

До чогож я веду всю отсю річ? **А до того, що треба булоб, на мою думку, вжити частину зібраних в Америці грошей на видане книжок та всяких інформацій по українознавству англійською мовою. Треба знайти авторів, перекладчиків, редакторів і т. и. працьовників по утвореню, виданю й ширеню літератури по українознавству для обзнайомленя Англичан та Американців. Я постараю ся надіслати Вам наші видання, може хто перекладе їх з француської чи української мови на англійську. Постараю ся прислати Вам і українських рукописей. Книжки про нас треба буде дурно розсилати та дурно роздавати впливовим Американцям та Англичанам, по бібліотеках, читальнях, по редакціях газет, до голов товариств, до лїдерів партій, до голов усяких інституцій і т. д. Треба видати з англїйським текстом листовні картки з відомостями про Україну, з мапою її, з типами її людей, з її краєвидами, статистикою, покажчиками торгу, промислу і т. и. Нехай читають про нас, щоб знали, що ми істнуємо на світі, що ми маємо свої особистости й прикмети, що у нас своя історія, своя культура, що ми окрема народність, що у нас окремі наші власні інтереси, які потрібують окремого задоволеня, щоб нас не змішували ні з Поляками, ні з Росіянами, ні з якимсь иншим народом і щоб наші інтереси вважали тілько нашими, а не змішували їх з иншими і не вважали, що наші інтереси покривають ся чимись, иншими, які начебто задовольняють або можуть задовольнити нас.** Тоді вважати-муть нас і рахувати-муть ся з нами, як з свідомим самого себе і своїх інтересів індівідуумом з своїми інтересами, цілями, завданями і своїм власним житєм, чого нам нічим не можна підмінити. Сим доведемо, що ми, як і инші народи, маємо право так само на свою власну незалежну суверенну державу — Українську Народну Републику, бо свої інтереси можна задовольнити і забеспечити, а свої цілї досягти тілько в своїй власній державі і по своєму власному праву. Се тілько забеспечить і дасть силу для досягненя і здійсненя, а більш ніщо, бо тілько в своїй хаті своя правда і сила і воля (Шевченко).

Прошу вибачити, що лист вийшов довгим. Сів і написав його одним духом, як вилило ся з душі і наболілого серця.

Бувайте здорові та помагай Вам Боже на все добре.

Прошу прийняти запевнення в щирій і повній повазї до Вас та гідности до послуг.

Сергій Шелухин.

ЩЕ ПРО СТЕЙТОВЕ ВІЧЕ В КОННЕТІКУТ.

(Допись з Ню Бритен, Конн.)

Заки приступимо до деяких цікавих і певно радісних для щирих Українців вістий, то спростовуємо похибку, яка зайшла в нашій дописи в 104-тім числї „Свободи“. Було там написано: „Післанє петиції, включаючи в то і кошти випечатаня, коштують нас 8 центів“, а дальше так: „Купіть кождий Українець одну петицію за $1.00, а поможете вислати тут в Америці по дві копії, а майже по півтора до Англії і Франції“. Певно, що кождий, хто прочитав се, здивував ся, чому то післанє нашого памфлета Українцеви коштує 8 центів, а двом Американцям аж 92 центи. Отже пояснюємо сю похибку в той спосіб: Ми з висиланєм памфлетів і писанєм ріжних листів до визначних осіб мали много роботи і хотіли зискати на часї, і писали нашу допись нараз до кількох редакцій, відбиваючи калькою, і тому нічого дивного, що з причини нечиткого письма на послїдній відбитції могла зайти така похибка. Длятого просимо читачів „Свободи“ приняти до відомости, що замісць повисше написаного мало бути в нашій дописи так: Післанє петиції, включаючи в то і кошти випечатаня, коштує нас 8 центів. Нехай кождий Українець купить одну петицію за $1.00, то поможе нам вислати тут в Америці дванайцять петицій (замісць дві — як було написано), або около вісїм до Англії і Франції (бо там за марки треба більше платити).

А тепер приступаємо до тих цікавих і певно радісних для щирих Українців вістий, а іменно, що між иншими листами, які кождого дня одержує ще бувший предсідатель нашого віча, прийшов лист від говернора стейту Тексас, котрий тим є для нас цінний, що шановний говернор так переконав ся нашим памфлетом про кривди українського народу, що заявляє готовість помогти Українцям; скоро лише подамо йому спосіб, як та його поміч має бути виконана. Він пише:

Please accept my sincere thanks for your kindness in sending me the petition which was dispatched to President Wilson and to the Peace Conference in Paris by the Ukrainian delegates of Connecticut.

I shall be glad to aid your good cause in Texas in any way I can, if you will only write me. With best wishes, I am cordially yours, W. P. HOBBY.

Ми на його лист відписали і подали спосіб, якою має бути та його поміч.

Однак думаємо, що вже не будемо одержувати більше листів від визначних Американців, готових помогти Україні, і що многі і на дальше будуть того переконаня, що Українці не доросли до свободи, коли не наспіє нам поміч від щирих, любячих свою вітчину Українців. Бо коли дійсно розповсюднене нашого памфлета є корисне для української справи, то до кого, як не до щирих сердець українського загалу маємо удатись? А що дійсно воно є корисне, то поминувши те, що присилані нам листи, яких часть ми оголосили в українських часописях, показують як найліпше, як наш памфлет потрафив змінити опінію у тих, котрі його прочитали, — ми покликуємось на сьвідоцтво многих нюбрітенських і взагалі в стейтї Конетікут проживаючих Українців, котрі можуть потвердити отсї два приміри, які наводимо:

Ото перед вічем і перед розкиненем нашого памфлету в тутешнім стейті, коли котрий з тутешних Українців признав ся свому босови в шапі, що він Українець, то хиба зазнав наруги, бо Ляхи очернили нас, що ми „проджермени“! — Инакше по вічу і по розісланю у великім числї нашого памфлєту в стейтї Конетікут. Бо тодї навіть самі боси инакше почали відноситись до Українців, а коли прочитали в часописах яку цінну новинку про Україну, то приносили часописи до шапи і питали неодного нашого Українця: „Ти Українець? — Прочитай сесю новинку“. Заходили в розмову з нашими і виявляли свою надію, що при помочи Америки Україна дістане свободу, яка їй слушно належить ся, і т. и. Се факт, який многі тутешні Українці можуть посьвідчити.

Отже, чи не желавбись собі, любий читачу „Свободи“, коли Ти дійсно серцем і душею Українець, щоби в Твоїй місцевости Твій бос мав в Тобі переконане, що Ти не „проджермен“, і щоби кождий Американець желав свободи Неньці Україні? Чи забогато булоб для Тебе жертвувати на таку благородну цїль одного доляра, коби лише помогти Неньці Україні? Таж сего доляра жертвуєш сам для себе, даш на великий процент, з котрого будеш мати велику користь!

Але подаємо ще другий примір: Ото відомо нам, що коли один тутешний патріот посилав дописи до тутешних часописий, то не лише що не давали йому відповідий, чому не хотять дописий містити, але, коли особисто явив ся в редакціях, то йому сказано, що справа України не має зінтересованя, бо про неї мало хто знає, бо такої народности нема, бо вона видумана для політичних цїлий. А в одній редакції то таки без обиняків сказали: „Не будемо містити, бо Українцї були і є „проджермени“. Так очернили нас Ляхи, хоть ми ніколи „проджерменами“ не були, бо хто-ж як не Німцї — Джермени віддали нас Ляхам на поталу? (а то якраз знаходить ся в нашім памфлеті „Petition for Liberty“).

Инакше по розкиненю нашого памфлету. Ото на вічу було ухвалено вислати з віча делегатів до говернора в цїли заявленя льояльности Українців і упрошеня його, щоби він своїм впливом причиняв ся, о скільки се буде в його силах, до визволеня України з ляцької неволї.

Отже заки нашим делегатам назначено день на авдієнцію, то повічевий комітет розкинув множество памфлетів в Гартфордї, а хосен з того був такий, що коли прийшов день авдієнції, то репортери самі явили ся в капітолю; а коли авдієнція скінчила ся, то **один з репортерів приступив до говернора і просив його, щоби він позволив взяти фотографічну знимку з себе і з делегатів сеї славної української стейтової конвенції, бо коли із сеї закутини Америки (Ню Інгленд) вийшла свобода для цїлих Злучених Держав, то може і змаганя Українців тутешного стейту будуть також мати історичне значінє, і може із сеї закутини вийде при помочи Злучених Держав свобода для України.**

І дійсно у всїх гартфордських часописах, а також в инших більших містах, були поміщені незвичайно сердечні спомини з авдієнції, а окрім того фотографічна знимка в найбільшім в стейтї часописи „Hartford Times“, котра передтим думала, що ляцькі брехні — се правда.

Але звертаємо увагу, що наш памфлет не має характеру льокального, чисто стейтового, бо в нїм висказують ся кривди, які зазнавали всї Українцї, проживаючі тепер в Америцї, заки виїхали зі свого рідного краю, гонені страшним бичем — польськими властями — і що таксамо з заінтересованем буде читати його Американець, чи він в Калїфорнії чи в Фльоридї, чи в Пенсильвенії, чи деинде, бо вже сам наголовок **„Petition for Liberty Presented to the President of the United States and to the Peace Conference in Paris“** обіщує много заінтересованя, а ще більше польська мапа, призначена для польської гімназіяльної молодїжи, в котрій самі Поляки зазначили перед війною, що Галичина і Холмщина се українські території; коли по війнї твердять инакше. А важне се і тим, що перед війною не ми, а Поляки ту мапу зладили, і не мають тепер аргументу до запереченя. Зазначити треба і се, що хто той памфлет прочитає, стаєть ся приятелем України, чого доказом многі листи, які ми одержали.

А тепер роздумай, Любий Читачу „Свободи“, чи не булоб для Тебе невисказаною радостию, коли би найшло ся много визначних Американців, котрі таксамо як і говернор з Тексас запитали би Вас: „Подайте, Українцї, спосіб, як маємо помагати Вашим братям за морем, бо я готов, бо з Вашого памфлету виджу, що се дійсно нарід, якому свобода належить ся, і зроблю для України всьо, що лиш буде в моїх силах“.

А коли тисячі наших памфлетів розішлемо по Америцї, і коли много таких прихильників для української справи найдемо, то чи **жалувавбись, Любий Читачу, жертвувати на таку благородну цїль, якою є зробити Америку нашою найсердечнїйшою приятелькою і заступницею, одного цїлого доляра раз на цїле Твоє жите?** Думаємо, що нї і єсьмо сьвято переконанї, що і Ти, Любий Читачу „Свободи“, скажеш нам: „Шліть ваші памфлети хотьби і в сто тисячах примірників, а ми вам поможемо“.

Ми дотепер розіслали їх лише 4.000 примірників, а дальше не маємо гроший і тому звертаємо ся з уклінною просьбою до всего загалу Українців в Америцї. Від вибранців нашого народу і від всїх щирих Українців залежати буде, як велике число памфлетів будемо могли розкинути по Америцї, і чи памфлетами нашими, висланими в сто тисячах примірників, зробимо Америку найсердечнїйшою приятелькою і заступницею України.

Всї жертви будуть оголошені в українських часописях.

Листи, чеки і моні ордери просимо слати на адресу: COMMITTE OF THE UKRAINIAN STATE CONVENTION, 121 BEAVER ST., NEW BRITAIN, CONN.

ЗА ПОВІЧЕВИЙ КОМІТЕТ:

о. Иосиф Пелехович, Ярослав Пелехович, М. Фесяк, В. Карбовник.

УДАТНЕ МАНІФЕСТАЦІЙНЕ ВІЧЕ У ВІЛІНҐ, В. ВА.

(Допись).

В недїлю, 31. серпня б. р., відбулись у Wheeling, W. Va., подїї, яких тамошні Українцї ще нїколи не досьвідчили, а які на Американцях зробили дуже гарне вражінє. За стараням місцевого Українського Народного Комітету уладжено величаву манїфестацію получену з походом найголовнїйшими улицями міста, та всенародне віче в Market Auditorium. Поміж тамошними Українцями, як я зачував, найбільше коло уладженя сего сьвята заходились о. Петро Соловій, Михайло Горечко, дуже дїяльний та звісний Американцям Українець, Андрій Волошин з Огайо, Стефан Грушкевич і звісний тамошний доктор, Українець з угорської України, який своїм трудом причинив ся много до вифробленя дозволу на віче у міських властий (його імени не, тямлю). Взагалі, праця і запопадливість тамошних Українців роблять вражінє дуже додатнє. Вони всї, як один, згуртувались і станули в ряди походу, а відтак на вічу. Дуже гарно вражало всїх, як мами Українки позаповнювали зі своїми дїточками шість автомобілїв; а богато з них маширувало з маленькими дїтьми на руках через повні дві години.

Учасників в парадї було понад тисячку. Женщини повбирані в синьо-жовті шапки. Автомобілї умаєні американськими і українськими красками.

До прикрашеня походу причинив ся дуже хор з Пітсбурга, під проводом звісного українського учителя п. Хоми. Хористи і хористки буля в наших національних строях і ними притягали очи всїх присутних.

Не можна оминути згадки про розбишацьке некультурне поведенє лиць ких зацофанців „панів і ксьондзів“, які всїх зусиль докладали, щоб розбити українську манїфестацію. Коли вже міські власти позволили на похід, то польський ксьондз враз з иншими вислужниками середновічної польської шляхти пійшов до мейора й настрашив його бунтом Поляків, які відгрожувались кровавим нападом на Українців в походї. Хотяй попина знав, що польська дич не є так дика, щоби аж робити кровавий напад на спокійних українських горожан серед культурних Американців, то однак налякав мейора, і той задля спокою заказав нести не тілько написи, але й український прапор. В результатї Американцї не знали, хто ми, бо се вперше Українцї виступали публично. Треба було аж репортерів просити, щоби справу вияснили в часописях. Так то погана Ляшня аж в Америцї пробує заводити насильства над чужинцями. Сим поведенем і колодами, які кидають польські шубравцї нам під ноги при кождій нагодї, вони копають між двома славянськими народами пропасть, яка ледви чи коли вирівнаєть ся. Богатій в нарід і землю Українї то воно богато не пошкодить, але на пісковій яловій Польщі і її пятнайцятьміліоновім польським хлопі воно дуже сумно відібєть ся, бо вже тепер український загал волїє мати до дїла радше з самим пеклом ніж з дон кіхотськими польськими розбишаками.

В авдиторії, виповненій по береги, наше патріотичне громадянство було перенятє бесїдами прелегентів, а кождий з присутних цїлою душею відчував значінє і цїль моменту, так що всї ухвали і ріжні вискази бесїдників часто були приймані акламацією і повстанєм з місця. Було там і споре число польських робітників, які заховались дуже прилично й висказали співчутє українському людови, а проклін польській розбишацькій шляхті-галапасам.

Ріжницю між польськими панами-шляхтою а людом добре зясував Впр. о. О. Пристай з Карнегі, який говорив найлїпше. Впр. о. Сидоряк з Пітсбурга заохотив між иншим до саможертви і грошевої підмоги. Говорив і читав резолюції О. Ковальний, П. Андрій Волошин і инші. Віче відчинив і президію покликав Всеч. о. Петро Соловій, тамошний парох. Всї отсї добродії то широкозвісні українські патріоти й поривали всїх своїми високолетними й далекосяжними словами.

Збірка на цїли Укр. Нар. Комітету дала щось понад $700.00. Розібрано самих грамот аж 48, за $315.00. Було то щось в ролї лицитації. Перший жертвував $15.00 за грамоту п. Теодор Фільц і за сей красний початок і примір йому честь! Дальші наші патріоти закупили грамоти за слїдуючі суми: Ілько Зель $5.00, Никола Набрезний 5.00, Михайло Мурин 5.00, Микола Деревляний 25.00, Василь Писарчик 5.00, Мартин Петрик 5.00, Андрій Куцло 5.00, Іван Цюпа 5.00, Іван Муха 5.00, Юрко Патира 5.00, Дмитро Брич 5.00, Микола Павлуцький 5.00, Василь Кришкий 5.00, Евстахій Яремкьо 5.00, Іван Букса 5.00, Андрій Бліщ 5.00, Петро Накопечний 5.00, Іван Дибенський 5.00, Іван Дишіль 5.00, Іван Кметько 10.00, Тимко Ландяк 5.00, Юрій Бачинський 5.00, Т. Мисько 5.00, Михайло Сорока 5.00, М. Бліщ 5.00, Василь Яремкьо 10.00, Андрій Волошин 5.00, Олекса Гайдук 10.00, Марія Гайдук 5.00, Теодор Ipoшь 5.00, Семко Гарасим 20.00, Іван Писарчик 5.00, Василь Кубан 5.00, Андрій Фоца 20.00, Іван Станько 5.00, Петро Головід 5.00, Петро Федан 5.00, Іван Олешко 5.00, Василь Пібан 5.00, Іван Місько 5.00, Микола Куц 5.00, Микола Стецак 5.00, Кузьма Терлецький 5.00. Тут поданих 44 імен. Чотири добродії ще не подали, тож просить ся їх надіслати нам свої імена; а коли є помилки в поданих іменах, то радо спростуємо.

Віче мало характер всестейтовий, бо попризїзджали делегати з цїлого стейту Вест Вірджінія. Було много і зі східної части стейту Огайо.

Честь і слава всїм нашим українським патріотам!

Онуфрій Ковальський.

ПАЛМЕРТОН, ПА.

Антін Чехов.

ЛИХО.

(Оповідане).

Переклад з російської мови.

Токар Григорій Петров, з давних давен відомий за найкрасшого майстра й заразом за найледачійшого мужика на всю Гальчинську волость, везе свою слабу стару до земської лікарні. Їхати йому верстов з трийцять, а дорога-ж така погана, що навіть і казенний почтар нічого не вдіє, а вже про такого ледацюгу, як Григорій — токар, то й казати нема чого.

Просто назустріч дме холодний дужий вітер. Куди оком глянеш — скрізь кружляють цілі хмари сніжинок, так що й не второпаєш в разу, відкіля сипле той сніг: чи з неба, чи з землі. За сніговою млою не видко ні поля, ні почтових стовпів, ні ліса, а коли на Григорія особливо сердито наскакує віхола, тоді не буває видко навіть дуги. Старезна, малосильна шкапина тюпкає аби як. Всю силу свою вона марно загубила на те, щоб витягати свої ноги з кучугурів снігу та щоб без перестанку хитати головою. Токар поспішає. Він торопленно підплигує у передку санок і тільки те й робить, що стьобає по спині шкапу.

— Ти, Мотре, не рюмсай — мимрить він. — Потерпи ще трохи. Дасть Біг — доїдемо до больниці, й митю в тебе все те, як рукою... Дадуть тобі Павло Іванович крапельок, чи може звелять „отворити жилу", а чи то їм забажаєть ся яким шпиртом тебе ростерти — от воно й тоє... Від боку й відтягне... Вже Павло Іванович постараютъ ся... Покричать, ногами там потупотять, а вже постараються ся... Гарний пан, ввічливий, пішли йому, Господи, здоровячка... Зразу, як приїдемо, насамперед вискочить з своєї кватири й почне чортів лічити. „Як? Через що се так?" — гукне. — Чому не в свій час приїхав? Що я вам який пес, щоб цілісенький день з вами, чортами, оттут вештатись? Чому не приїхав вранці? Геть! Геть звідсіль, щоб і дух твій тут не пах. Приїзди завтра!"... А я й скажу: „Пане докторе! Павле Івановичу! Ваше високоблагородіє!"... Та їдь ти, бодай ти витягла ся, чортяко! Но!

Токар стьобає батогом шкапу і, не дивлячись на стару, мимрить собі під ніс далі: — „Ваше високоблагородіє! Ну, ось жеж вам, як перед істинним Богом... Ось вам хрест сьвятий, виїхав я досьвіта. Деж тут ти його встигнеш, колиж Господь... Мати Божа... розгнівав ся та от таку хуртовину післав? Самі-ж бо бачите. Навіть панська коняка, не то що проста, й то не кожда під таку заверуху витягне, а в мене-ж, самі бо погляньте, не коняка, а чистий сором, тай годі!" А Павло Іванович насупить ся й гукне: „Знаємо вас добре! Завше найдете, як викручуватись... Хто-хто, а вже ти, Грицьку, й надто! Я тебе й крізь шкіру бачу. Напевно разів з пять по шинках завертав? А я йому: „Ваше високоблагородіє! Та хибаж я злодюга який, чи нехрист? Стара Богови душу віддає, помирає, а я-б нючав по шинках тинятись. Що ви, Христос з вами! Та бодай їм лиха година, всім отим шинкам!" Тоді Павло Іванович звелить, щоб тебе внесли до лікарні. А я йому в ніжки... „Павле Івановичу! Ваше високоблагородіє! Дякуємо вам красненько! Вибачте нам, дурням, анатемам; не гнівайтесь на нас, мугирів!... Нас би в потилицю треба, а ви он як турбуєтесь, чобітки свої в снігу брудните!... А Павло Іванович зиркне так, начеб то хоче ляпаса дати тай скаже: „Замісць того, щоб у ноги гепати, ти-б красше, дурню, горівки не смоктав, та стару-б шанував. Лози на тебе треба!" „Сьвята правда, лози, Павле Івановичу, справді лози, бий мене сила Божа! А як жеж вам в ніжки не вклоняти ся, коли ви благодітель наші, як батько ріднесенький? Ваше високоблагородіє! Вірне слово... ось як перед Господом Богом... плюньте тоді мені межи очи, коли збрешу: як тільки моя Мотря, як то кажуть, вичуняє, стане на свій термін, то все, що тільки вашій душеньці забажаєть ся — все для вашої чести зробимо! Цигарошницю, коли забажаєте звеліти з корельської березки... галки для крокету*), кеглі можу виточити самі найзаграничнійші... все для вас зроблю. І ні одної копійки з вас не візьму! У Москві-б з вас за таку цигарошницю чотири карбованці заправилиб, ну, а я — ні полушечки!" Доктор усьміхнеть ся й скаже: „ну, та гаразд, добре... Розумію... Жаль тільки, що ти пяниця!"... Я, брат, стара, розумію, як з панами треба. Нема того пана, щоб я з ним не зумів розмовляти... Ох! не допустив би тільки Господь зблудитись... Бач як курить!... Всі очи запорошило!

І токар бубонить без кінця-краю. Белькоче він язиком так собі, аби тільки хоч трохи задавити своє важке почуване. Слів на язиці богато; але думок у голові ще більше. Лихо спіткало токаря раптом, несподівано, і тепер він ніяк не може прийти до памяти, все гаразд розміркувати, зрозуміти. До сього часу жив він собі тихо-мирно, ніби в напів-пянім забутю, не знаючи ні лиха, ні радощів, — і от тепер раптом почуває в души страшенний біль. Спокійний ледацюга і пяничка, ні з того ні з сього, тепер він опинив ся в становищи людини зтурбованої, захопленої ділом, що мусить поспішати й навіть бороти ся з природою.

Токар памятає, що почало ся лихо з вчерашнього вечера. Коли вчера вечер він припхав ся до дому, як звичайно під чаркою, і вже з старої звички почав лаятись та махати кулаками, баба поглянула на свого каламутника так, як ранійше ще ніколи не дивила ся. Звичайно, в її старечім погляді було щось страждене, слухняне, як у тих собак, яких дуже бють та гидко годують, — тепер же вона дивилась суворо й нерухомо, як дивлять ся з образів сьвятителї, або ті, що ось-ось віддадуть Богови душу. З сих незвичних та негарних очий і почало ся токареве лихо. Одурілий токар випрохав у сусіда шкапу й тепер везе стару до лікарні, сподіваючи ся, що Павло Іванович порошками та мастями поверне бабиним очам їх попередний погляд.

— Ти-ж, Мотре, тоє... — бубонить він. — Коли Павло Іванович часом тебе запитає, бив я тебе чи ні, кажи: нікак нет! А я вже більше тебе не битиму, ось тобі сьвятий хрест. Та хибаж я бив тебе з пересердя? Бив так, з дуру. Я тебе жалію. Иншому то й за ухом би не свербіло, а я ось везу... стараюсь... А курить, ач як кушпилить! Господи, Твоя воля! Не допустив би тільки, Господи, з шляху зблудити ся... Ну що, болить бік? Чогож бо ти мовчиш, Мотре? Я-ж тебе питаю: бік болить?

Дивно йому здаєть ся, що на обличу в старої не тане сніг, дивно, що й само обличе якось незвичайно подовшало, стало блідо-сіре, мов забруднілий віск, та суворе-суворе.

— От і дурна! — мимрить токар. — Я тобі по щирости, як перед Богом... а ти, тоє... От, і дурна! Ось візьму та й не повезу до Павла Івановича.

Токар кидає віжки й замислюєть ся. Оглянутись на стару він не насьмілюєть ся. Страшно! Запитати про що і не почути відповіди — теж моторошно. Нарешті, щоб довідати ся про те, що сталось, вже не повертаючи очий на стару, помацки находить її холодну задубілу руку. Підведена рука падає, як батіг.

— Померла, значить! Комісія!

І токар плаче. Йому не так жалко, як прикро. Він міркує: як на сім сьвіті швидко все робить ся! Не встигло ще почати ся лихо, як вже й прийшов рішенець. Не встиг він пожити з старою, побалакати з нею, пожаліти її, як вже вона й нежива. Жив з нею сорок літ, алеж доси сі сорок літ промайнули, неначе в імлї. За горівкою, бійкою та злиднями й не счув ся, як минуло житє. І наче навмисно померла стара саме в той час, як він почув, що жаліє її, жити без неї не може, страшенно винуватий перед нею.

А вона-ж то з торбами ходила! — згадує він. Сам же її посилав жебрачити, хліба в людий прохати, комісія! Їй би, дурній, ще-б років з десяток прожити, а то-ж мабуть гадає, що я й справді такий. Матінко Божа! Та кудиж се я до дідька їду? Тепер вже не гоїти треба, а ховати. Завертай на зад!

Токар повертає назад і з усеї сили лупцює конячку. Дорога що-далї стає все гірша та гірша. Тепер вже зовсім не видко дуги. Коли-не-коли наскочать санки на молоду ялинку, щось чорне вдряпне по руках токаря, промайне перед очима, й знову все стає біле й починає кружляти.

„От як би почати житє знову"...—міркує токар. Пригадує він, що Мотрона за сорок літ передтим була молода, чепурна, жартовлива, заможного роду. Віддали її заміж, бо позаздрили на його майстерство. Наче все було для того, щоб жити гаразд, та тільки в тім усе лихо, що як напив ся він після весіля, завалив ся на печи, то немов би аж до сього часу й не прокидав ся. Весілє він пригадує, а що вже було після весіля, — хоч ти його вбий — нічого не згадає, окрім хиба того, що пив, лежав та бив ся. Так і минуло сорок літ.

Білі снігові хмари поволи темніють. Починає смеркати.

— Кудиж се я їду? — раптово згадує токар. — Ховати треба, а я до лікарні... Чисто одурів!

Токар знову повертає коняку назад і знову витягає її батогом. Шкапа пнеть ся з усеї сили і прискаючи, дріботить підтюпцем. Токар ще раз лупить її по спині... А ззаду чутно, як щось торохтить, якийсь стукіт, і він, хоча й не оглядаєть ся, але знає, запевне знає, що то стукаєть ся голова покійниці об санки. А на дворі все більш поночіє, вітер стає все дужший та холоднійший...

„От як би почати жити знову"... — міркує токар. — Струмента-б нового розжитись, замовленя брати... а гроші віддаватиб старій... Еге-ж бо!"

Віжки випадають йому з рук. Він шукає їх, хоче підібрати та й ніяк не може зхопити їх руками: не слухають ся руки...

„Та все однаково... — міркує він: — сама шкапа пійде, знає шлях... Ох, заснути-б тепер... Поки ще там похорон, чи панахида, полежатиб"...

Очи йому стуляють ся й він куняє. Трохи згодом він чує, що коняка стала. Він розплющує очи й бачить перед собою щось темне, що скидаєть ся на хату чи стирту.

Йому-б вилізти з санок та довідати ся, в чім річ, але по всьому тілу розходить ся така втома та лінь, що красше задубіти, ніж зсунути ся з місця... І помалу його обгортає міцний сон.

Прокидаєть ся він у великій кімнаті з мальованими стінами. Крізь вікна проходить яскраве сонішне проміне. Токар бачить перед собою людий і насамперед хоче вдати з себе людину поважну, та освічену.

— Панахидку-б, братця, по бабі! — каже він... — Батюшці-б сказати...

— Ну, добре, добре! Ти вже лежи! — перепиняє його чийсь голос.

— Таточку! Павле Івановичу! — дивуєть ся токар, побачивши перед собою лікаря. — Вашескородіє! Благодітель!

Хоче він підвестись, зірвати ся з місця, бухнути перед лікарем в ноги, але почуває, що руки й ноги не слухають ся.

— Пане — добродію! Деж мої ноги, деж мої руки?

— Еге-ж! Шукай тепер вітра в полї... Відморозив! Ну, ну... чогож ти рюмсаєш? Пожив своє, слава Богу. Аджеж шість десятків прожив — то й буде з тебе!

— Лихо! Вашескородіє, лишенько-ж бо! Вибачте мені по щирости!... Ще хочаб років з пять — з шість!...

— Та на що?

— Коняка-ж чужа, повернути треба... Стару поховати... І як же на сім сьвіті все швидко робить ся! Ваше високородіє! Павле Івановичу! Цигарошницю з корельської березки найкрасшу! Крокети виточу...

Лікар махає рукою й виходить з палати.

Токареви — конець!...

---

*) Крокет, кеглі — се такі панські іграшки.

Осип Маковей.

ДОБРИЙ ІНТЕРЕС.

Пообідавши, думав Іван іти в поле, коли до його хати увійшов якийсь панок. Іванова жінка утекла зараз з хати.

— Слава Ісусу!

— Слава на віки!

— Чи ви Іван Криворучка?

— Я. Що скажете, паноньку?

— Я зі Львова каменяр Сірчинський. Приходжу до вас з інтересом. Ви продали були коршмареви Дувидови своє поле, де є камінь.

— Продав.

— І кілько ви дістали за него?

Іван не сказав, кілько.

— Не маєте чого крити ся, — говорив дальше Сірчинський — я знаю, що ви дістали за каменолом чотириста ринських.

— Звідки ви то знаєте?

— Ну, звідки знаю, то моя річ. А в тім мені й байдуже, скілько ви дістали; одно вам лише скажу, що Дувидови вернули ся ті гроші за пів року, а ще з десять разів більше заробить. Виходить, по правді, що ви зробили кепський інтерес.

— Вибачайте, паноньку, — образив ся селянин. — Іван Криворучка, хоть на книжках не вчений, знає свій інтерес. Мене то поле не коштувало й сотку.

— Нехай буде й так, що ви зробили добрий інтерес... Я прийшов до вас за такою орудкою: Від того каменолому, що ви продали Дувидови, іде дорога вашим подвірєм. Иншою дорогою Дувид не може возити каміня, бо з одного боку горби, а з другого багна.

— Таже так — потвердив Іван.

— Отже я хотів би купити від вас ціле ваше обійстє, на котрім сидите: і хату і подвіре і город.

— Я не продам хати — відповів Іван коротко.

— Почекайте — говорив пан Сірчинський спокійно дальше. — Ціле ваше обійстє не варте більше, як 250 ринських. Так чи ні?

— Як до купця.

— Се правда. Инший не дав би вам і тих 250, а я дам вам 400. За ті гроші можете поставити собі хату на иншім місци.

Іван видивив ся досить цікаво на пана і задумав ся.

— Можете собі забрати навіть свої бундинки на нове місце — додав пан.

Іван ще більше здивував ся.

— На що-ж вам того ґрунту?

— Потрібно менї.

— На що? — питав ся Іван уперто.

Каменяр замовк на хвилину.

— Ну, я вам скажу. Побачу, чи ви розумієте свій інтерес. Туди попри вашу хату возить Дувид камінь. Иншої дороги він не має. А я би йому замкнув дорогу, нехай собі тоді, що хоче, робить з камінєм.

— Що-ж би вам з того прийшло?

— В тім уже моя голова. Отже годите ся, чи ні?

— Я своєї хати не кину.

— Ну, як хочете! Але подумайте ви над тим, Іване, і дайте менї знати; я тут в сусїдстві, в Пустополи, мурую церкву. Зайдіть до мене! А у Львові маю свій варстат. Ось вам моя карточка; з нею допитаєте ся до мене. Але не кажіть про все нікому й слова!

— Добре, добре! — Згодив ся Іван.

Каменяр пійшов собі, а Іван Криворучка так зажурив ся, якби йому вже хату без гроший забрали.

Що тут робити?

Жінці не сказав нічого. Але хоч не був на книжках учений, проте розумів свій інтерес... Він тогож таки дня під вечір пійшов за порадою до Дувида, тогосамого Дувида, що купив у него каменолом.

— Слухай, Дувиде, я тебе тепер маю в руках — сказав йому зараз на вступі.

— Ви жартуєте, Криворучка. Як маєте мене в руках?

— Я продав свій ґрунт одному панови зі Львова, а він тобі замкне ґрунт і ти не будеш мати куди каміня возити.

У Дувида як би грім ударив. Він замахав руками, зісунув шапочку з голови аж на потилицю і вхопив себе за бороду так кріпко, що аж зуби відчинив.

— Ти продав свій ґрунт?! — сказав він ледви чутно.

Хитрому Іванови було дуже приємно дивити ся на сю журбу Давида. Натішивши ся тим хвилину, він почав уже жалувати настрашеного арендаря, втихомирив його, що ще ґрунту не продав, оповів йому цілу розмову з паном зі Львова, показав навіть білєт його і просив о пораду.

Дувид цілком спамятав ся. Почастував Криворучку добрим гараком, дав закусити оселедця, дав йому шабасової булки, а тимчасом обдумував, яку має дати раду Іванови. Нарешті сказав:

— Не добре тобі покидати свою хату. Ти її маєш з діда-прадіда. Де поставиш нову? Або тут є такі ґрунта в селі? А я тебе ось що спитаю ся: Чи тобі та дорога, що я нею вожу камінь, не потрібна?

— Та як не потрібна? Я не мав би приступу ні до стодоли, ні до стайні.

— Отже бачиш. А чи на тій дорозі росло що коли?

— Та що росло? Хиба бодяки.

— Слухай же, Іванцю! Зробимо так, що буде і тобі добре і менї. Ти собі сиди в хаті, як сидів дотепер, уживай дороги, як і доси уживав, тільки менї найми її на двайцять років, аби я нею возив собі каміне.

— Що даш, Дувиде?

— Ну, скажи сам, що тобі дати за ту дорогу з бодяками, котра як є твоя, так буде твоя?

— Дай сто ринських!

— Чи ти-здурів, Іване? А як би я хотів її від тебе купити, не наймити, то кілько би ти хотів? А уважай, що як я її куплю, то можу тобі її сперти і не будеш мати навіть куди возом заїхати. Послухай мене, Іванцю, я тобі добре раджу. За двайцять літ найму дам тобі 50 ринських і ти будеш мати право до тої дороги таксамо, як я, а потім буде вона знову цілком твоя, як була. Пятьдесятку дістанеш просто за нїщо, мов на дорозі найшов, і в хаті лишиш ся.

На думку Криворучки се був золотий інтерес. Він зараз дістав від Дувида при сьвідках пятьдесятку, а на другий день підписав угоду, що віднаймає дорогу на двайцять років. Перед сусідами, котрих він з тої нагоди приймав у себе дома, він чванив ся:

— Го! го! Іван Криворучка, хоть на книжках не вчений, не дасть себе піддурити. Пятьдесятку як на дорозі найшов! Пийте, сусіди!

* * *

Менї оповідав се сам Сірчинський у Львові, Поляк з роду. Я пізнав його цілком припадково в реставрації при пиві. Він пив здорово, сердив ся ще більше і менї на притики говорив:

— Що ви почнете з таким народом?! Адже він ані дрібки не розуміє свого інтересу! Копальні нафти, полонини, ліси, каменоломи — все оттак пускає легкодушно зі своїх рук і тішить ся, коли за тисячі дістане пятьдесятку. Се в него „добрий інтерес!"...

— Се правда, пане Сірчинський — кажу я. — Але хто то довів наших людий до того, що вони не розуміють свого інтересу? Хто то їх учив і як учив дотепер? Чи тілько сам Криворучка винен тому, що він такий темний? Уже як шукати причин сеї темноти, то є їх більше, тай не всі по нашім боці.

Але з паном Сірчинським годі було про се балакати. Він не міг забути Дувида і каменолому.

ПО ПРАВИЛАМ.

Я — слабий чоловік. Не можу ворухнути ні руками, ні ногами. І все те по милости лікарів. Вони, а ніхто инший, зробили мене калікою на все моє жите.

Стало ся се ось-як.

Два, чи три дні тому назад я дістав на базарі образ. Образ сьвятого Касіяна. Подобав ся він мені тому, що його память сьвяткуєть ся раз у чотири роки. Купив я сей образ і приволік до дому. В дома заходив ся його прибивати в кутку на самім видним місци, щоби кидав ся в очи. Отож узброїв ся я молотком, приставив стіл близше до стіни, забрав з собою цьвях і поліз на стіл. Почав забивати цьвях. Коли мав я вдарити молотком останний раз, стіл хилитнув ся під ногами і я від несподіванки, замісць цьвяха, вшкварив по пальцеви. Боже мій! Здавало ся, що замісць того одного пальця у мене на руці виросло щось товсте наче сволок і легеньке, наче пірячко, але болюче, наче саме око. До тої пори я зовсім наче не знав, що у мене є на руці той палець і тут він виявив себе у всій простоті і разом у всій величности малого, але необхідного додатку до руки. З горяча помянув я всіх сьвятих з Касіяном на чолі, здушив того пальця другою рукою, а обидві руки колінами і застогнав таким жалібним стогоном, яким я лиш умію. Але се не помогло. Застромив я той палець в рот. Ще гірше стало.

Зліз я зі стола, підійшов до вікна і при сьвітлі божого дня побачив, що у мене замісць пальця — щось чорне. Що-ж ти тут робити-меш? Треба якось ратуватись, бо пече, як огнем, в самім кінчику під нігтем щось смикає, наче туди шнурочок запустили, замотали його за саму душу і раз-по-раз смик тай смик, смик тай смик! Треба, думаю, йти до фершала. Ото-ж і пійшов, бодай би його ноги не носили.

Прийшов до него, саме він пообідав. Лежить, розвернув ся на лежанці наче кіт і покурює люльку. Пика теж, як у кота після сметани, благодушна, яка тільки може бути у чоловіка після ситого обіду і гарної випивки, який до того-ж зовсім не підозріває, що у людий є пальці на руках і що по них не гоже молотками бити.

— Ратуйте, пане фершале! Ой, ой, ой!.. Ратуйте!

— Що з вами?! Горить, чи що?

— Ой, горить! Огнем пече!

— Та де горить? Диму не видно, та й люди не ґвалтують!

— Та ні! Палець... сьвятий Касіян... горить... цьвях... Ой, пече! Касіян... хилитнув ся...

— Нічого не розберу! Ви підождіть...

— Та яке там підождіть! Ратуйте, бо пече! Хотів Касіяна прибити і...

— А ви знаєте, що за убийство по уголовной ответственності полагаєть ся...

— Та за яке ви убийство? Господь з вами! Я образ сьвятого Касіяна хотів прибити, а прибив палець молотком і тепер місця не найду йому.

— От так би ви з самого початку і сказали. Тепер, по правилам медицини, ми будемо вас ісціляти. Повірте ви мені на слово, що через десять хвилин я вас вилічу так, що ви ще півтораста літ будете жити.

— Та добре... вірю я вам. Робіть скорше діло.

— Зараз, зараз. Сядьте. Тепер, по правилам медицини, покажіть язик і дайте пульс.

—Та що ви? Бійте ся Бога! Я-ж не мала дитина показувати вам язик? А як що ви карбованці звете пульсами, то я вам десять пульсів дам, лише зробіть так, аби не пекло.

— Ви не розумієте лікарського діла і, по правилам медицини, повинні робити безпрекословно те, що велять. Вистромлюйте язик!

Нічого робити. Вивалив я йому язик та ще й кінчик до гори задер. На, мовляв, коли не бачив.

— По язикови нічого не показує на якенебудь нарушене правильних функцій вашого орґанізму. Пульс начеб і прискорений, але се, можливо, може залежати і від мого годинника, бо він завше відстає. Скидайте сорочку. Треба легки послухати. Гм... Щось хрипить. Знаєте, що я вам скажу? Ви повинні спати завше навзнак, бо...

— Та ви скорше палець мені ратуйте, бо я певно навпочіпки навіть не буду спати. Ніяк не буду спати!

— Ваше діло, по правилам медицини, робити те, що вам велять!

— Та добре! Буду, як хочете, спати хоть на мілочку, аби перестав палець пекти.

— Тепер встаньте. Дайте вашу ліву руку.

Ну, думаю, слава Богу, вже й до пальця певно недалека черга.

— Попробуйте підскочити в гору, — каже фершал, ненавмисне стиснувши мій болючий палець.

І я стрибнув. Ніколи в житю я так легко і високо не стрибав, та мабуть більше і не стрибну.

— Ой! ратуйте! Мати божа, всі сьвяті!

— О! Бачите? Тут у вас на лівій стороні вашого орґанізму є якась ненормальність. Зараз ми її найдемо. Зараз.

—Та чогож ви ще будете шукати? Таж се отсей палець мене мучить. Ви-ж подивіть ся! Я-ж вам кажу, що...

— Що ви можете мені казати? Ваше діло, по правилам медицини, мовчати і робити те, що вам кажуть. Ми є наука і ми знаємо, чим неуки можуть слабувати. Сядьте. Покажіть палець. Гм... Се могло бути тільки від удару.

— Та від удару, від удару-ж! Ударив так, що, дай Боже всякому, аж сьвіт замакогонив ся.

—Ну, ми його зараз полічимо і вилічим.

Приклав до пальця щось холодне, потім палець до чогось холодного, потім приклав тепле і до теплого, застромив палець в густе, а потім помастив рідким і... перестало пекти.

— Ну, дякую-ж я вам за поміч. Дай вам Боже здоровля. Пійду тепер...

— Куди!? Ще не конець. Ще різати будем.

У мене й ноги підігнули ся, сьвіт пійшов жовтими кругами, я став відразу якийсь легенький-легенький і лише в ухах заздвонило, зашуміло, наче ковальські міхи, в голові стало якось порожно і... нічого далі не памятаю. Все щезло.

Опамятав ся я вже у себе в хаті. Голова тяжка, гуде, стукає в ній, наче з десяти кузень, і болить. Чортом болить кругом голови і все тіло. Хотів помацати голову, але права рука чогось привязана здовж тіла. Що за дідько? Треба подивитись. Підвів ся на лікоть лівої, розплющив очи і... праве око щось не розплющуєть ся. Що за лиха година? Почав кричати і докричав ся фершала.

— Цитьте, цитьте! По правилам медицини вам приказуєть ся спокій. Лягайте і спіть. Слава Богу, що опамятались.

—Та що зі мною таке сталось?

— Нічого особливого. Ви просто впали. Зімліли. Падаючи, ударили лобом о двері і розбили голову, зачепились носом за клямку і роздерли ніздрю, упали на підлогу і якраз попали оком на фляшечку, — щасте, що маєте лише ліхтар під оком; потім зломали ще руку і вибили зуб. Я, по правилам медицини, наложив вам скрізь, де треба, повязки, компреси, поставив пявки, баньки, заклав руку у лубки і все, що треба, зробив як належить. Шість годин ви були без памяти. Того пальця, що ви молотком прибили, я не різав уже, бо ви боїте ся сего, як я бачу, а по правилам медицини...

— Ідіть ви під штири вітри зі своїми правилами. Бодай би ви виказили ся разом з ними! Прийшов я до вас цілісенький, а тепер що з мене зробилось, га? Ідіть скорше, бо буде вам біда.

І мій „лікар", по правилам розуму, щез.

Синежупанець.

(„Шлях").

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

КЛІВЛЕНД, О. Тов. „Сокіл", від. 336, подає до відома, що місячні збори відбудуть ся в неділю, 14. вересня, зараз по Службі Божій, в гали церковній. Просить ся членів, аби всі явили ся, бо є важні справи до полагодженя. Братя Товариші! Памятайте, що важні часи для нас настали. Не треба нам дармувати, бо вороги не перестають мордувати наших братів у старім краю. Загріваю Вас, Товариші, до праці. Не спочиваймо доти, доки не здобудемо волі і свободи своїй безталанній вітчині. — Г. Дума, секр.

ОЛІЄН, Н. Й. Тов. „Запорожська Січ", від. 363, повідомляє всіх своїх членів, що триквартальний мітінґ відбудеть ся в суботу, 13. вересня, в Редмен гали. На тім мітінґу будемо принимати нових членів до товариства без вступного, а до У. Н. Союза після статута. Контрольна комісія має здати касове справоздане. Неприсутний на тім мітінґу член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — Г. Підскальний, секр.

ЕЛІЗАБЕТПОРТ, Н. ДЖ. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 142, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що триквартальний мітінґ відбудеть ся в суботу, 13. вересня с. р. в гали Ю. Шевчука під числом 83 Лівінгстон Стр. Початок о 7-мій годині вечером. Кождий член має явити ся на сей мітінґ, бо будуть важні справи до полагодженя. Неявивший ся член заплатить 50 цнт. кари, а урядник $1.00. Буде принимати ся нових членів до братства і до У. Н. Союза. — Ю. Шевчук, предс.; П. Остапчук, кас.; А. Нагребецький, секр.

ЕЛІЗАБЕТПОРТ, Н. ДЖ. Тов. Зап. Січ, від. 234, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що триквартальний мітінґ відбудеть ся дня 14. вересня, т. з. у неділю, о 2-гій годині пополудни, в гали Лютвіна, під числом 152 Савтпарк і корнер Фронт стріт, Елізабетпорт, Н. Дж. Кождий член мусить на тім мітінґу явитись і вирівнати свої вкладки, бо в противнім разі зістане суспендований. Отож просить ся всіх членів, щоб явились, бо є важні справи до полагодженя. Контрольна комісія здасть рахунок за триквартальний прихід і розхід нашого товариства. Неявивший ся член заплатить 50 цнт. кари, а урядник $1.00. — С. Колодій, предс.; С. Чечель, секр.; І. Пілат, кас.

БОФАЛО, Н. Й. Бр. св. О. Николая, від. 127, повідомляє своїх членів, що місячний мітінґ відбудеть ся дня 14. вересня на гали Української Січи під ч. 29 Клімо ул., о 7-мій годині пополудни. Всі члени повинні явити ся, бо є важна справа до полагодженя. — Е. Тимкович, секр.

МІЛВОКІ, ВІС. Тов. ім. Ів. Франка, від. 103, повідомляє членів, що місячний мітінґ відбудеть ся в суботу, 20. с. м., о годині 7-мій вечером в гали церковній. Просить ся всіх членів явити ся, бо є важні справи до полагодженя. Котрий член не буде присутний на мітінґу, буде караний, як товариство ухвалило. — Г. Брензей.

ГАМТРАМК, МІШ. Тов. ім. М. Шашкевича, від. 94, подає до відома своїм членам, що звичайний мітінґ відбудеть ся дня 14. вересня точно о годині 3.30. Просить ся всіх членів прибути і принести точний новий адрес. На мітінґ має кождий прийти. Не гадайте, члени, що секретар буде ходити по хатах за розметом. Як хто не заплатить і не повідомить, то буде суспендований після статута У. Н. Союза. — А. Патра, секр.

ПОДЯКА.

Я низше підписаний складаю сердечну подяку У. Н. Союзови і Головному Урядови У. Н. Союза за уділене мені запомоги з фонду богих в квоті $50, з причини моєї довгої слабости. Господь зіслав кару на мене, бо вже другий рік хорує моя жінка, а пів року хорую я сам. Четверо дітий нема кому обійти і через те у мене аж серце краєть ся з розпуки і горя. Дорогі Українці і Українки! Хто з Вас ще не належить до орґанізації У. Н. Союза, нехай як найскорше до неї вступить, бо вразі якого нещасливого випадку сей У. Н. Союз стане Вам у великій пригоді. Всі Українці в Америці повинні стати членами У. Н. Союза. Дякую також місцевим урядникам нашого братства, що вони трудили ся в мою користь і не забувають за свого члена в прикрім положеню. Дякую вкінци Хвальному Урядови бр. св. Василія, від 339, за те, що вніс просьбу о запомогу для мене з фонду убогих У. Н. Союза. — Олекса Дьорка, з Філядельфії, Па.

…ЛЬСЬКИЙ НАПАД НА ПОКУТЮ

(З віденського тижневника „Український Прапор").

…аступ Поляків в маю с. р. що роз…ів ся скоро з боку Самбора-Дро…ича і загрожував Покут юз боку …ия-Калуша, — всетаки не особли…тривожив українське громадянство …утя. Всї надіяли ся, що його без…вно буде можна здержати, що …ський натиск ослабне та не сяга…е дальше лінії Буга, яку, яко де…каційну, пропонувала місія антан…(аліянтів) в безуспішних польсько-…аїнських переговорах.

…віти штабу, з початку тривожні, …таки не давали основи думати, що …пропало. Військова влада взяла ся …ргічно за працю. Проголошена бу…загальна мобілізація всїх військово…вязаних; відкликано було з відпу…к всїх військових, — нові тисячі …рмовано для боротьби з наступаю…ворогом. Ніякого не було упадку …а, — була непохитна віра в побіду.

…а три дни перед катастрофальною …ию з 23|24. мая с. р. в Коломиї бу…проголошена військова диктатура о…жного команданта проф. Теодора …имака. Правда, ся диктатура приня…була в громадських кругах неприхи…ьно. Окружна Укр. Нац. Рада ви…зала ся проти проголошуваня дик…ури військової влади без згоди і …розуміня представників громадян…а, але було вирішено рахувати ся …доконаним фактом; залишити до…шні непорозуміня на пізнійше, а ро…ти все для оборони.

…еред таких відносин, як грім з яс…о неба, прийшов ультимат румун…кого генерала Задика з вимогою до …раїнців очистити на протязї 12 го…і територію Покутя через те, що, …вляв, Румунам по стратегічним мо…ам необхідно обсадити зелїзну до…у Снятин-Коломия-Делятин.

…льтимат сей одержано було коло…йською окружною командою вече…м 23. мая; негайно його передали в …нислав секретаріятови і ждали …него розпоряджень. Але проходи…не одні четверті годин, а з Стани…вова не було ніякої вістки. Тільки …о півночі одержано було повідом…ня, що секретаріят висилає до Ру…нії делеґацію для переговорів. Де…ація під проводом д-ра Степана Ви…твицького дійсно виїхала в напрямі Снятина, але Румуни з нею переговорювати відказались; — вони робили всі приготованя до наступу на Покутя і скоро відкрили огонь по галицькому боцї.

Такі відомости були передані по телефону ранком 24. мая окружній команді в Коломиї, де всю ніч ішла нарада штабу округа з деякими представниками цивільної влади. Але українське громадянство, навіть поважні і відповідальні його представники, не мали абсолютно ніяких відомостий про те, що творить ся.

Около 5. години рано появив ся над Коломиєю румунський дїтак, який розкидав відозву, друковану на українсько-румунсько-польській мовах, в якій було сказано, що Румуни йдуть заняти зелїзничу лінію Снятин-Коломия-Делятин, що вони не йдуть воювати з українським народом, але пропонують українському війську скласти зброю.

В тойсамий приблизно час, почав ся відступ українських війск з Коломиї. Частини стали відступати в порядку на Станиславів, — другі, (невідомо чи з наказу, чи самовільно), невеликими групами і окремо, по найблизшим селам. В більшости всї козаки були узброєні.

Але не успіли ще військові виступити з города, в місті ще находили ся військові частини, а місцеві Поляки всюди по улицях виставили узброєні відділи, які стали розоружувати військових, здирали з них одяг та забирати все, що тільки захватили при козакови чи старшині. Ті узброєні Поляки зразу же розбили всї військові магазини з харчами та другими припасами і на протязї півдня шаліла грабіж державного майна.

При звичайних розбоях та грабіжах грабять та наживають, звичайно, темні елементи, — тут було щось друге: **Узброєні польські ватажки до участи в грабежі бідного населеня не допускали, а робили се все ті, що мали марку польського патріота та зі зброєю в руках, виступили проти Українців. Можна було бачити десятки інтелїґентних Поляків, учителїв, урядовців, то-що, часто з крісом на плечах, навантажених цукром, мукою, обувю і т. и.**

Тільки пополудни, 24-го мая, грабіж припинила ся, бо польська організація постановила взяти все добро у свої руки.

Узброєні Поляки, у великій частині студенти та ґімназисти, підкріплені інтернованими та полоненими Поляками, що проживали в Коломиї, почали стрілянину по улицях міста за відступаючими ще Українцями. Стріляли і з домів та вікон польських мешканців. **Біля польського парохіяльного костела, з якого низький ксьондз виносив рушниці та роздавав своїм „вірним", затріщав кулемет. Другий кулемет пронизував воздух скорими вистрілами з польської людової бурси на Староміській улици. Польський сьвященик Клюз із вікна дому, що напроти Народнього Дому, вистрілами із рушниці вбив ідучого улицею українського офіцира Кульчицького та ранив двох козаків. Другі польські бандити розстрілювали та просто убивали штиковими ударами військових Українців, після чого здирали з них одежу.** Всього за суботу 24. мая с. р. стверджено в Коломиї 8 жертв: 1 старшина, 3 підстаршини і 4 козаки. Їх похоронили тайком на польському кладовищі, з метою, щоб ніхто не знав про польські злочини.

Сейчас був зорганізований Поляками цілий апарат влади: міська, окружна команда, військова мілїція, контррозвідка і т. д.

Військова мілїція та шпіонська аґентура почали зразу переводити по українських домах ревізію „за зброєю". І почала ся безвстидна грабіж приватного майна українського населеня. Все пропадало, що тільки попало в руки польських хулїґанів. Стероризована українська людність не мала можливости реаґувати. На улиці небезпечно було появити ся Українцеви, за українську мову сипались лайки і побої, настали тяжкі вечірні години 24. мая.

Українське населене ходило мов приголомшене. Ніхто вірити не міг в се, чого наочним був сьвідком.

Не могли зрозуміти, як се все склало ся? Адже, коли і був навіть ультимат Румунів, треба було заховати владу до їхнього приходу і передати її прямо Румунам.

Тут склало ся щось инше. Комендант міста сотник Галїбей, ще рано, в 5. годині повідомив голову польської організації Лонжинського про те, що Українці виступають з города і пропонував Полякам, в порозуміню з другими національностями, організувати службу безпеченства. Українців про те своєчасно не було повідомлено, а Поляки без порозуміня з ким би то не було, організували свої військові відділи і власть в городі захопили — як писали в своїх проклямаціях — „в іменю польскей жечи посполїтей".

Під вечір памятного дня стали ширити ся чутки, що польсько-румунське військо наближаєть ся до Коломиї. Серед Поляків веселий настрій, — ми лягали спати з тяжкими думками; що нам принесе день грядущий?

На другий день, в неділю 25. мая з раннього ранку Поляки робили приготовання до стрічи своїх і союзних — як казали, румунських війск. Видали наказ зняти зі склепів всї українські вивіски. На протязї пів години ви рідко де могли побачити українські вивіски, — а що польських не мали, то склепи залишили ся без. всяких вивісок.

По улицях товпи польської публики з орелками та польськими відзнаками; часто чуєш на улиці грубу некультурну лайку по адресі Українців.

Але проходять години за годинами, а про Румунів анї Поляків немає ніяких вісток. Надходить вечір і польська публика росходить ся домів, не діждавши ся очікуваних війск, а на дорогу поливає і хгустими струями весняний дощ. Тут і там починають ходити чутки, що селяни збирають ся походом на Коломию; в польських колах починає бути тривога. Основою до сего послужив такий факт: Коломийські Поляки не тільки що заволоділи Коломиєю; вони посьміли висилати узброєні відділи до дооколичних місточок, як Печеніжин, аби і там доконати перевороту. **На такий відділ напали селяни села Сопів під Коломиєю, розбили їх та розігнали, а деяких арештували та посадили в Печеніжинї в тюрму.**

Сї відомости цілком збентежили Поляків. Вони стали сумнївати ся про прихід своїх і, румунських війск, а знали, що колиб дооколичні селяни рушили на Коломию, — з Ляхів та їхнього пановання не осталось би і слїду.

Через те під вечір у неділю серед Поляків стала поширюватись паніка. Зате з грохи красшим почутем лягали спати ми.

Я жив в гостинници „Гранд", — вікна моєї кімнати виходили і на ринок і на маґістрат, де концентрувала ся вся польська орґанізація.

Було се раннім ранком в понеділок 26. мая. Мене розбудив незвичайний рух на улиці. Заглянувши скрито на улицю, я побачив, як Поляки з незвичайною ростеряностию збирались на якесь діло. Один з них викрикував команду і розділяв їх по частинам. Бачу, біжить їхній комендант міста, вчитель місцевої польської ґімназії Слїва. Чую його команду до одного з відділів: „Вперед! Мусите обсадити улицю Млинську, Староміську, млин Ґартенберґа. Держіть ся кріпко, бо се лишень нечисленні банди. Скоро ми їх відібєм".

Я зрозумів, що се наші селяни наступають на Коломию. На саму думку, що се може бути правда, що Коломию можна буде звільнити від нахабного ворога; що буде можна змити ту ганьбу, з якою Коломию віддали до рук місцевих польських хулїґанів.

Чую кулеметний огонь. Стріляють з рушниць. Декілька вистрілів з гармати. Не знаю, що робити, чи зразу пробирати ся на стрічу наших, чи ждати їх тут. Вийти на улицю небезпечно. Се тільки що 3. година в ранці.

Минає пів години, минає година. Нараз біжить польський верховець і кричить: Румуни вступили в город! Що-ж се таке? — не розумію. Але скоро вияснило ся.

Румунське військо, все в російських шинелях, направило ся на Коломию трема шляхами: 1) через Кути-Косів-Яблонів, 2) Снятин-Заболотів і 3) Городеку-Ґвоздець. Найскорше наблизив ся батальон, що йшов з Кут. **Його, через російські шинелї, польська застава на мості на Пруті взяла за Українців і відкрила до них огонь.**

Позиція Поляків була знаменита і Поляки — невеличка їх група — видержала бій з Румунами з 1-ої години ночи до пів 4 ранку 26. мая. Румуни вважали Поляків за Українців, а Поляки Румунів за Українців. Румунам прийшлось перейти Прут в брід і зайти з заду Полякам, чим змусили їх до відступу, ал ев той час вже виявило ся непорозуміня, яке довело до кровавої розправи двох „союзників".

Вислідом польсько-румунського бою було двох Поляків ранених, 13 Румунів убитих і кільканайцять ранених.

О 6. годині рано 26. мая вступили Румуни до Коломиї з боку Косова, пів до 7 з боку Городенки, а о 7. годині з боку Снятина. Треба сказати, що я думав побачити їх в гіршому станї, як в дійсности вони явили ся. Правда, весь їх одяг — чужий: російські шинелї і куртки, австрійські штани та черевики і т. д., але вид у них бодрий; зразу бачиш, що се частина армії „старого режіму", — армії дисциплїнованої. Гарно узброєні, особливо гарні у них мотоциклетки з кулеметами в великій скількости.

Скоро приїхав і штаб 25. румунського піхотного полка. **Майор заїхав в маґістрат і в промові заявив, що Румуни прийшли на Покутя „бороти ся з большевиками та оборонити край від анархії".** Сю заяву скоро Поляки напечатали та росклеїли по городу і з того моменту у всїх своїх виступах на означеня Українців, українського війска чи уряду писали „большевики".

І знова між простим народом та інтелїґенцією пійшла балачка про те, чи правильною була орієнтація галицьких Українців на Европу. І чув я в 90% думки, що Галичині залишаєть ся одна орієнтація, — орієнтація на схід, без огляду на те, який би він не був. В першій мірі будучність Галичини в тісній нерозривній злуці з Придніпрянщиною. Се думка всего селянства, всего робітництва, молоді, та трох четвертин інтелїґенції.

Прямо — до кого не звернув ся, всякий так міркував. А можна вже було зійти ся і поговорити з своїми людьми. З приходом Румунів, можна було бодай на улицю вийти, бодай життя кождий був певен.

Тай відітхнулось лекше Українцям. Правда, не прийшли свої, прийшли теж вороги, але не ті жорстокі, не ті підлї і нахабні, не ті безвстидні й лицемірні вороги, яких може сотворити одна тільки нація: Поляки.

З першого моменту приходу румунських війск до Коломиї, відносини між Румунами і Поляками — можливо що се було наслїдком крівавого инциденту на Пруті — не можна було назвати дружними і щирими.

На другий день після прибутя Румунів, всїх Поляків Румуни розоружили, всї їхні команди скасували, військову мілїцію розвязали. Се все явило ся для Поляків страшним ударом, а українському населеню дало запоруку, що вже минула та гроза, що висїла над ним з боку узброєних польських хулїґанів.

Не дивлячись на те, що Румуни з самого початку задокументували, що вони не стоять на безоглядно ворожому становищи супроти Українців, Поляки не давали за виграну, що їм удасть ся зробити Румунів орудєм для репресій над Українцями. Почала ся з їх боку шалена аґітація, головно між офіцирством, ворожа Українцям. В цілому рядї визначних польських домів влаштовано інтимні вечірки для румунських офіцирів з метою зробити між офіцирами бажаний для них настрій, задля чого пустили вони в рух випробоване Поляками на протязї десятків лїт средство впливу женщин.

Аґітація польська всетаки не мала великого успіху. Одно через те, що Румуни прийшли яко третій користаючий там, де два били ся і їм не було змислу надто анґажувати ся за одну із сторін, а друге, Румуни і самі почали орієнтуватись в ситуації і бачили, що не все тут так як їх інформували. У частини Румунів можна було бачити навіть нехіть до Поляків. Се виявилось пр. у пошукуваню у населеня за зброєю. Румунські жовніри, обходячи дім за домом, де жили Поляки, перекидали і перетрусили все за зброєю, а в українських домах вірили на слово, що зброї нема та йшли дальше.

Розуміеть ся, в сьому напрямі міродатним було відношене начальної румунської команди до Українців. Воно виявило ся у численних переговорах представників українського громадянства, у команданта міста, та ґенерала окупаційних війск Покутя, Задика. Становище їх було не явно прихильне, але і не вороже.

В переговорах польсько-українських з участю Румунів відносно адміністраційної влади на Покутю, Румуни доволї ясно підтримували Українців. З приходом Румунів на Покутя ними було заявлено, що вони признають ту владу, яку вони застали з своїм приходом. А що начальні місця на протязї польського панованя не тільки в Коломиї, але і в деяких повітових містах захоплені були Поляками, то Румунам приходилось виступати проти свого власного розпорядженя, в користь Українців.

На зазначених в горі переговорах, що мали місце 12—13. червня вирішено було подїлити Покутя між Українців і Поляків в той спосіб: В трох повітових містах, а іменно: в Печеніжині, Косові та Городенці призначали ся повітовими старостами Українї, в Коломиї, Снятині і Делятині — Поляки. Там, де Українець старостою, — Поляк мав бути його заступником і на відворот.

Правда, такий поділ в краю, де 80% українського населеня — не можна назвати справедливим, ані нічого ним одушевлятись, але се сьвідчить про те, що мимо того, що Поляки вимагають від Румунів як від своїх вірних союзників, покликуючись і на їхню военну конвенцію, щоб Румуни помагали нищити українство, яке ніби є рівнозначне з большевизмом, — Румуни всетаки ставали на приблизно справедливу точку погляду супроти Українців.

До речі сказати, що на тій же конференції призначено було старостами: в Печеніжині б. українського комісаря тамже, Ґеника; Мартинця в Городенції, а б. косівського укр. комісаря — А. Лепкого в Косові.

Се все дратувало Поляків; вони вживали своїх заходів, аби навернути Румунів на дорогу репресій супроти Українців, але надармо. Відносини між ними псували ся.

Перемарш польської бригади Желїговського через Коломию в очах Румунів ясно відкрив, хто такі оті Поляки, що кричать, наче вони воюють за культуру і угнетених. Бригада ся, — частина Денікінівської армії добровольців, зорганізована з Поляків, які проживали в Росії та пробили ся на Дон. Весною вони стояли в Одесї; а з занятем Одеси большевиками, вони перебрали ся до Румунії і коло 15. червня на протязї кількох днів в кількости до 2.500 людий перейшли Покутя, направляючись на заняту Поляками територію. **Всю дорогу та бригада устроїла цілий ряд кровавих погромів з численними жертвами, не говорячи вже про звичайні грабіжи. Починаючи з буковинського кордону, аж до румунсько-польського фронту коло Отинії, ніодно село, ніодно місточко не мало щастя не бути пограбованим синами „шляхотного" народу.** В Заболотові вони захопили по дорозї „закладників", головно Жидів, а з Українців інж. Глїбовицького і вимагали з них великого викупу. Не отримавши викупу, вони вивезли закладників з собою, і з великим трудом Румуни відібрали їх на польсько-румунському кордонї. **В селї Раківчик коло Коломиї вирізали всю жидівську сімю Бартфельдів із 7-ми душ. Найстаршому було 63 роки, наймолодшому 17. Дочку Бартфельда вісьмох хулїґанів знасилували, а. відтак на-пів живу зарізало. Коли один селянин став благати їх дарувати житя нещасним жертвам, польський офіцир шаблею розрубав і йому голову.**

Через пів години після того злочину в сусїдному недалекому селї Слобідка Лїсна, тойсам офіцир зі своїм відділом поубивав попавших ся йому в руки шістьох Жидів, між ними двох учеників коломийської української ґімназії, Розенберґа і Баля.

Такісамі морди, головно **Жидів** мали місце в Ланчині коло Делятина і в Пядиках коло Коломиї.

На 18. червня с. р. був приготований Поляками погром Жидів і Українців в самій Коломиї. Послідні частини польські, що мали пройти через Коломию, задержали ся перед Коломиєю, а в город вони вислали кількох своїх для спровокованя погрому. Провокатори попрацювали вправді вміло, один із них, син Поляка коволя з німецької кольонії Баґінсберґ коло Коломиї з револьвера вбив на улиці одного Жида і двох ранив, але рішучими заходами Румуни до погрому не допустили.

Погроми польської бригади ще більше скріпили симпатії галицьких Жидів до Українців і Жиди до української справи в Галичині ставлять ся дуже прихильно.

Румуни, випустивши на грошевий ринок свої леї по курсі 2 корони за 1 лею, рівночасно скасували обовязковий курс української валюти, яка була в той час на Покутю пануючою.

Се поставило було всїх Придніпрянців, а і місцеве населене, у котрого були українські гроші, в дуже скрутне положене.

Прийшлось розмінювати гривні по 35—50% за 100 у місцевих фінансових спекулянтів, що приносило тим, що були примушені на таку виміну, великі втрати.

Але все те нічого супроти того, що житю Українців під Румунами не має ніякої угрози. В тому нещастю, яке Румуни принесли Українцям, вдаривши в їх зади, є те щастя, що українське громадянство не зазнало того пекла мук, яке від Поляків терплять Українці в Самборі, Стрию, Станиславові і т. д.

ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Проф. Степан Смаль-Стоцький.

УКРАЇНСЬКЕ ВІРШОВАНЄ.

Чоловік, утїхою або смутком глибоко зворушений, висказує свої гадки також і піснею. Співана річ, таксамо як і мельодія, мусить бути збудована після якогось ритму, то значить наголошені склади (силяби) пісні, таксамо як з притиском піднесені тони мельодії, мусять все наново і правильно по якімсь часі по собі наступати. Ритм спочиває отже в тім, що наголошені склади з ненаголошеними після якогось певного правила чергують ся. Примір:

Нема танцю на всїм сьвітї, як та коломийка,
Вона душу вириває із мого сердейка.

В гадці, висказаній таким способом, кождий відчуває ритм, так що при тім можна навіть танцювати.

Окрім того на поданім примірі бачимо, що гадки виливають ся тут в дуже правильні ритмічні (мельодійні) періоди, до яких і мова мусить пристосувати ся. Аби се і в письмі зазначити, пишемо ритмічно збудовану річ осібними рядками, які від того прозвано з латинська віршами (versus) або з грецька стіхами (стіхос).

В ритмі важна річ наголос, а найважнійший є наголос при кінці кождого вірша. Сей наголос є головним наголосом ритмічним. Тут мусить наголос мовний вповні згоджувати ся з наголосом ритмічним. Примір: коломийка-сердейка. — Буває однак, що ритмічна періода (вірш) розпадає ся на кілька окремих частин, а тоді більшого значіня може набрати ся і наголос при кінці кождої такої частини вірша.

Як з ритмічним наголосом наголос мовний мусить згоджувати ся, таксамо бачимо, що у віршах конець слів паде завсіди на конець ритмічної періоди або окремої її частини, так що на сих місцях вірш немов пересїкає ся.

Наголошені кінцеві склади віршів підносять ся часто в ритмічній періоді ще й таким чином, що чути в них тісамі звуки, то значить вони р и м у ю т ь с я. Буває, що й віршові частини на пересічці римують ся. Примір:

Сонце гріє, вітер віє,
А дївчина з жалю мліє...

Рим називають мужеським, як наголошений послідний склад вірша (мід-лід; четвер-умер), а женським, як наголошений передпослідний склад вірша (хмари-чари; піре-подвіре).

Довші пісні дають ся поділити на строфи, то значить на одинаково великі, а своїм ритвом однакові части.

В піснях з осібним характером уживають ся осібні ритми.

А. Омега.

НІХТО НЕ ЗНАЄ, ЩО В СЕРЦІ ДІЄСЬ.

I.

За поцілуй твій
Я серце продав;
Молоденьке серце
В кайдани скував...

Міні ще було жити
І сонця благати,
Весною радіти,
Кохання не знати...

II.

Яку-ж любов з тобою я
Зазнав? — Скажи мені. —
От, марно стратив лиш житя,
Пропали щастя дні...

Де воля та, що я шукав,
Де рай, де мій спокій? —
Пропало всьо... Я змарнував
Весь вік свій золотий...

Пропало всьо... Я змарнував
Будучність всю свою;
Я стратив всьо, що лише мав,
І горе тепер пю...

Й приходить ся отруту пить...
Пю й випю аж до дна,
Бо біль серця щось болить,
І йду — ти жий сама!

III.

Ридаю, кажеш... Коли-б Ти знала,
Як то болючо є ридати,
Коли до серця Ти припала,
А тому серцю не кохати...

Коли-б Ти знала, ясна зоре,
Як повно в серцю тім отрути

Як його біль тяженький оре —
Та-б не бажала мною бути...

Кажу Тобі: Жию так гірко,
Як ще ніраз не приходилось;
Смуток і жаль, кохана зірко, —
Всьо над чолом моїм сповилось...

IV.

Дївчино, лебеде,
Я лину до Тебе
На крилах сердешних пісень;
Щоб жити з Тобою
У щастю й спокою —
Я Бога благаю всю ніч, цілий день...

Бо те житє, яке днесь маю,
Се не житє, — бо я конаю,
Бо гасне запал мій, мов блеск в метеорі,
Молодість вяне, гаснуть зорі,
Згасаю й я...

Я нещасливий...
У Бога ласки я не маю;
Любови досі не зазнав я,
А я любови так бажаю...

Я хочу вирватись з неволї,
Хочу позбути ся недолї,

Хочу тягар важкий ікинуть,
Хочу навік її покинуть,
А жить з Тобою...

Її ненавиджу!
Вона німа на всі вражіня
І нечутка на всі мозолї,
Глуха на всі мої терпіня,
На мого серця важкі болї...
Бо в неї серце скаменїле,
А лід зморозив її душу;
Коли з Тобою не звінчаюсь,
То й так покинуть її мушу...

Дївчино, лебеде,
Я лину до Тебе
На крилах сердешних пісень;
Щоб жити з Тобою
В любві і спокою —
Я Бога благаю всю ніч, цілий день...

V.

Бо очка привабні Твої
Так очарували мене,
Що в змученім серці моїм,
Здаєть ся, знов щастє плине...

Й на коралевих устах Твоїх
Сердечний усьміх бачив я...
Усьміх, що просить і благає:
Кохай, люби, а я буду твоя...

VI.

Зглуши, убий мої скрижалї,
Вирви із серця тяжкий біль;
А ні — додай ще, більш печалї...
— Плач-ридай, серце — скаженїй...

Др. Френк Крейн.

ЩО Є ПОТРІБНЕ ДЛЯ ЩАСЛИВОГО ПОДРУЖА?

(З англійського переклав Михайло Туркот).

Щасливе подруже не полягає на спільности опінії чи то щодо релігії, політики, штуки, товариства або чого иншого.

Воно полягає на трох річах, котрі лежать глибше ніж висше зазначені: на любови, вірности і згідливости.

Любов. — Се ілюзія, ідеал, мрія. Люди є так успосіблені, що ти не можеш йти впарі з ними на основі чистого матеріялізму. Ти мусиш любити, або не будеш міг стерпіти взаємин супружого житя. Ти мусиш любити — або тебе зненавидять. Тож будь дуже осторожний з огнем провидіня і не випусти ані одної іскри. Коли чоловік може переконувати женщину, то се ще не є цілковитий доказ, що він буде добрим мужом; але коли він не може і переконувати, то се вже є достаточним доказом, що добрим мужом він не буде.

Вірність. Тут не стоїть нїщо на перешкоді. Любов є природно вірна, коли вона є справедлива. Коли ти даш їй нагоду, любов буде розростатись все більше і більше з роками, і буде автоматично полагоджувати усі питаня.

Згідливість. — Се означає, що ти мусиш поступати після правил. Мусиш бути ретельним. Мусиш зробити, що до тебе належить. І ти не живеш на опущенім острові, але у високо складній цивілізації. Однак складність, яка би вона не була, має богато простих, звичайних домагань. І коли ти не маєш на думці підчиняти ся їм, то залиши подруже.

Щодо спільности в опінії, то се — замісць бути конечною вимогою для досконалого подружа, — виглядає більше противно.

Пара людий є звичайно щасливійша, коли в них є поріжнені погляди, і коли притім вони мають настільки розуміня, що одно не старає ся направляти і переробляти другого. Далеко інтереснійше є жити з особою, котра бачить річи з противної точки погляду, ніж з особою, котра тільки відзиває ть ся твоєю власною опінією.

Марко Скритий.

ЗНОВА МЕНІ ТЕ СНИЛОСЬ.

Знова менї те снилось. —
Місточко рідне, свої люди,
Мала хатина, гай, сади...

Серденько в груди менї билось,
Коли побачив я ті дуби,
Де то сидїли колись ми...

Яким Новосад.

СОН.

Ти снив ся мені на чужині,
Мій родимий краю;
Сяяв ся чудно, наче рожа
В садї серед гаю
Красотою вся сповита.
Так і Ти, мій краю,
Весь у цьвітах красував ся,
Наче в дійснім раю.

Лани, ниви широкії
Морем филювали,
Наїживши буйний колос,
З вітром розмовляли.
Розмовляючи, хилились,
То знов простувались
Горді з того, що богаті;
Крутом розглядались.

Долинами попри гаї
Цьвітів міліони.
А у гаях щебетухів
Цїлї легіони.
То щебечуть, то тьохкають
Аж душа сьмієть ся;
Очарують серце співом,
А душі здаєть ся
Так легенько, неначе би
На сьвіт народилась.
Не бачила злоби сьвіта,
Нічим не втомилась —
Ні сльозами покривджених,
Ні стоном розпуки
Конаючих у кайданах,
Ні видом їх муки.
Забуваєсь усе лихо...
Душа відпочине;
Так її дуже очарують
Співанки пташині.

Онде далї, біля гаїв, —
Сади зеленїють,
А у них хатки біленькі
Лиш до сонця мріють.
Мов палати, так гарненько
Побілені стіни;
А в хатках житє веселе,
Нїде смутку тіни.

А дївчата, як орлиці,
Сьміючись, жартують.
Обмовою судять хлопців,
Що в селї красують.
Мов весні, такі гожі;
Красують усюди,
Бо вже вільні, не в кайданах,
Вже щасливі люди.
Вже лани, широке поле
Для них филювало,
Саме сонце вже на волї
Їм инакше сяло.

І я радів, дивлячи ся,
Як сонечко сяє
І як вільна, не в кайданах,
Молодїж гуляє;
Як лани, ліси і гори
Для Тебе вже сяють —
Твої плоди, рідний краю,
Вже Тобі складають.
І я радів, дивлячи ся
На Твої обнови,
Пробудив ся — Ти за волю
Ще цілий у крови...

Шікаґо, Іллїнойс.

Михайло Вінтонів.

УКРАЇНІ.

Україно, Україно,
Як Тебе згадаю,
То заплачу гірко-гірко
За Тобою, раю.

Як там мило по садочках
Пташки щебетали,
Жайворонки попід хмари
Тебе величали.

А у гаю зелененькім
Зазуля кувала,
І річенька між лугами
Щось тихо шептала.

Шікаґо, Іллїнойс.

Анатоль Франс.

ЛЮБОВ, МОРАЛЬ І ПОДРУЖЕ.

(З оповідання: „Остров Пінґвінів" в „Літературно-Науковім Вістнику").

Одного вечера в сальонї пані Кляренс говорили про любов; дами говорили гордо, обережно і таємничо, — мущини говорили нестримано й чваньковато; кождий цікавив ся тільки тим, що він сам говорив. Всї говорили богато розумних річий; висловлювали блискучі афоризми і живі запереченя. Та коли професор Гадок почав говорити, то надокучив усїм.

— Наші понятя про любов, як і про всьо, — говорив він — полягають на давних звичаях, про які навіть память стерла ся. Що до морали, то її принципи втеряли всяку рацію; найнекориснійші обовязки, найшкідливійші і найжорстокійші обмеженя найменьше заперечують ся через свою глибоку давність і таємничість походженя; їх не досліджують, їх поважають і шанують, зломити їх не можна без суворого осудженя. Вся мораль у відносинах між полами полягає на тім принципі, що жінка, котра раз віддала ся, належить мущинї, — що вона його власність, як його кінь і його зброя. Се перестало бути правдою, але відти повстало таке безглузде, як подруже або контракти куплі — продажи жінки мущинї з деякими обмеженями щодо права власности, які зявили ся наслідком степеневого о с л а б л е н я прав власника. Вимаганє, щоби дївчина приносила дівство в дар своїй дружині, належить до тих часів, коли дївчата віддавали ся якраз на порі. Але сьмішно, щоби дївчина, йдучи заміж на двайцять-пятім або трийцятім році, підлягала сьому обовязкови. Ви скажете, що се дарунок, який полестить її чоловікови, як що вона його знайде нарешті; але ми що хвилї бачимо, як мущини шукають кохання заміжних женщин і дуже вдоволені, беручи їх такими, якими вони є. І доси сей обовязок дївчат визначаєть ся в релігійній морали давним вірованем, що Бог — сей наймогутнійший з військових начальників — є полїґаміст, і що він зберігає для себе всїх дївственниць, а другі можуть брати тільки те, що він їм лишає. Се віруванє, слїди якого заховали ся в богатьох метафорах містичної мови, тепер уже зникло у більшости культурних народів. Проте воно панує ще у вихованю дївчат не лише у наших вірних, але й у наших вільнодумних, які здебільшого не думають вільно через те, що вони зовсім не думають. Мудрість — се знане. Про дївчину говорять, що вона мудра, коли вона нічого не знає. Наслїдком її піклованя найбільше розумні з них знають всьо, бо не можна втаїти від них ні їх власної природи, ні їх власного стану, ні їх почувань. Але знаня їх лихі, перекручені. Ось чого досягає дбайливе виховане...

— Пане, — перервав його з замреним виглядом Жозеф Бутурле — повірте, є невинні дївчата, зовсім невинні, і се велике нещастє. Я знав трох таких. Вони вийшли заміж і се було щось страшне. Одна, коли її чоловік приблизив ся до неї, вискочила налякана з ліжка і закричала у вікно: „Ратуйте! Пан збожеволїв!"... Другу знайдено ранком по її шлюбі на зеркальній шафі в одній сорочці і вона не хотїла злїзти. Третя теж була здивована, але вона страждала, не скаржучись. Тільки по кількох тижнях по своєму шлюбі вона шепнула на ухо своїй матери: „Між моїм чоловіком і мною діють ся нечувані річи; річи, яких не можна собі уявити, і про які я навіть не насьмілю ся сказати". Щоби не занапастити своєї душі, вона розказала всьо своєму духовникови і від нього дізнала ся, з розчарованєм може, що се найзвичайнійші річи.

— Значить, пане, — покликнула задихаючись пані Кремер — коли женщина вже цілком віддає ся, то на вашу думку се не важне?

— Ні пані! Се може мати значіне, — відповів професор Гадок — тільки треба ще знати, що вона приносить, віддаючись: чи прекрасний сад, чи грядку чортополоху і кульбабів. І потім, — чи не дуже вже надуживають сим словом „віддавати"? Бо в коханю женщина радше пропонує себе ніж віддаєть ся... Длятого і з думками синів про своїх материй не можна погодити ся. Сини цілком забувають, що матір лише тому і стала матірю, що вона кохала і що вона може ще кохати. А проте се так і було би сумно, якби було инакше. Я помічав, що дочки не помиляють ся в здатности своїх материй до кохання, і в тім, що вони користують ся сею здатністю; дочка і матір — се дві суперниці в коханю!

З француського переклала

Наталія Романович.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ТЕАТР В РОЧЕСТЕР, Н. Й.

оснований при тов. „Український Просьвітний Кружок" приготовляє на сегорічний зимовий сезон ряд що найкрасших українських пєс, котрі виставлені будуть при участи що найлучших місцевих драматичних сил.

Режісерію обняв тов. Степан Склепкович.

В найблизшій будучности будуть виставлені отсі пєси:

Дня 20. вересня: „Бурлака", драма Ів. Тобилевича в 5. діях.

Дня 27. жовтня: „Жидівка вихрестка", драма І. Тогобочного в 5. діях.

Дня 22. падолиста: „Літи відродженої волї", драм. картина в 3. діях а 4. відслонах Степана Склепковича (час теперішної боротьби Українців з Ляхами в Галичині).

Дня 20. грудня: „Не ходи Грицю на вечерниці", драма в 5. діях.

Вистави дальших пєс будуть оголошені в короткім часї.

Заряд Театру звертає ся до всїх місцевих українських братств і товариств з просьбою, не уряджувати в ті дни ніяких представлень анї балів.

Блиші подробиці що до поодиноких пєс будуть оголошені в своїм часї.

106-7 Заряд „Укр. Нар. Театру".

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Домаганя зїзду соціялістичної партії; Берґер виступив.

Зїзд Американської Соціялістичної Партії, який відбувас ся в Шікаґо, вже покінчив ся. На зїзді постановлено домагати ся скликаня міжнародного зїзду соціялістичного, який мав би відбути ся в Ню Йорку або Шікаґо. Комісія для міжнародних відносин заявила, що зїзд в Берні перестав сповняти свої функції, а зїзд в Москві не був міжнародним. Після принятої резолюції, зі зїзду мали би бути виключені німецькі соціялісти більшости і подібні соціялістичні ґрупи в инших державах, котрі не виступали проти війни. Між иншими принятими резолюціями є: протест проти військової служби примусової; домаганє, аби сейчас відкликати федеральний закон про шпиґунство; протест проти війни з Мексиком; домаганє, аби скликати загально-американський соціялістичний зїзд; протест проти допортованя радикалів; опозиція проти обмеженя іміґрації до Злучених Держав. — Віктор Берґер, одинокий соціялістичний посол в парляменті, з виборчого округа Мілвокі, зрік ся поновної кандидатури, і заявив також, що не хоче перебирати на себе обовязків члена екзекутивного комітету. „Я — говорив Берґер — був членом екзекутиви від самого початку основаня партії і всьо, що я дістав за свою службу, се двайцять літ криміналу". Як звісно, Берґер виступав підчас війни дуже проти правительства і за се потягнено його до відвічальности перед судові власти, які присудили йому 20 літ арешту. Ся справа ще однак не покінчена.

Хотів убити Вілсона.

В Ст. Луїс, Мізури, арештовано купця Розієра Вікарда, почетно увільненого капітана американського летничого корпусу, котрому приписують плянованє убийства президента Вілсона. Президент Вілсон їздить тепер по більших містах „Мідл Весту" і аґітує за своєю Лїґою Держав та за принятем услівій мира, яких не хоче ратифікувати сенат Злучених Держав. Аґітаційні промови він вже виголосив в Коломбус, Огайо, в Індієнаполіс, Індієна і в Ст. Луїс, Мізури. Якраз того дня, коли Вілсон був в Ст. Луїс, арештований купець Вікард мав висловити ся перед кількома людьми, що „нині імя якогось чоловіка було би записане в історії, колиб він мав відвагу убити того ———. Я бажав би, щоб я сам мав нагоду зробити се". Арештованого Вікарда випущено на волю за зложенєм 2.500 долярів кавції.

Скрентонські майнери страйкують.

Около 19.000 углекопів, занятих в копальнях „Делавар і Ґудсон" компанії, в Скрентон, Пенсильванія, постановили вийти на страйк, аби примусити компанію до сповненя їх домагань. Страйк обхопить 26 шахтів, і буде найбільшим страйком в околицях твердого угля за останних 17 літ. Сї копальні продукують денно около 26.000 тон угля. Почин до страйку дали майнери з Карбондейл, котрі вийшли на страйк з тої причини, що компанія вставила в копальни машини для ладованя угля. За останними вийли зараз на симпатичний страйк майнери з Кол Брук і Джермин, а напослїдку і майнери в Скрентон.

Відчит про сухоти уладжують нюйорські Січовики.

Січ ім. Богдана Хмельницького в Ню Йорку, через свого секретаря П. Задорецького, видала отсей комунїкат: Хто з Українців дорожить своїм житєм і здоровлєм, хто бажає уникнути сухіт, сеї раразливої і страшної недуги, яка рік-річно нищить тисячі людий, хай не пожалує хвильки часу, а прийде в слїдуючу середу, 10. вересня, точно о годині 8.15 вечером до У. Н. Дому, 217 Іст 6-та улиця, Ню Йорк, де знаний всім нашим людям лікар др. Іван Сміт виголосить дуже поучаючий відчит на тему: Сухоти і як їх стерегти ся". Люди нераз видають лікарям грубі суми гроший за пораду у виліченю сеї седуги, і у многих случаях цїлком надармо. На просьбу нюйорської Січи український лікар др. І. Сміт згодив ся дати ряд лікарських відчитів, своїх щирих рад і поучень для добра наших людий. Відчити безплатні для людий, а також др. І. Сміт не жадає за свій великий труд жадного винагородженя. Одинокою його заплатою буде те, коли зійдемо ся численно слухати відчити. Тому спішім усї на ті відчити і заохочуймо ще других.

Майнери у Вест Вірджінії при помочи оружної сили домагають ся юніонїзації копалень.

Около 1.000 углекопів в повіті Канава, Вест Вірджінія, зоружили ся і отаборили ся недалеко Вініфрід Джонкшон, відки рушать походом на угляні терени до Ґоен, де мають примусити властителів копалень, аби вони згодили ся на юніонїзацію (усуспільнене) угляних теренів. Значить, майнери хочуть, аби всї зиски з копалень розділювати по рівній пайці між властителів копалень і робітників, а також, аби всї розходи компанії покривали по рівній пайці властителї і робітники. Зоружені майнери сподівають ся мати в найблизшім часї около 20.000 людий під оружем.

Асекурація перед страйками.

Крім ріжних асекураційних компаній і систем в Америці, повстала тепер ще одна, цїлком нова асекураційна спілка, яка забезпечує фабрикантів або взагалі підприємців від шкоди на случай страйку. Компанії, які обезпечують будівлї на случай огню, не хочуть платити відкодованя в такім случаю, коли будинок згорів, підпалений страйкерами. Отже тому вирнула гадка заложити нову компанію, яка занимала би ся головно виплатами пошкодовань на случай страйку. Така компанія асекураційна вже істнує, і покищо має доси лише два члени, а се: Клївленд Рейлвей Компани, в Клївленд, Огайо, і Коломбія Ґрафофон Компани, в Бриджпорт, Конн. Перша заасекурувала ся на 10,000.000 долярів, друга на 4,000.000 долярів. Підприємства платять до компанїчної каси 25 центів від кождої сотки з суми, на яку заасекуровані. Значить, трамваєва спілка в Клївленд, яка заасекурувала своє майно на десять мілїонів долярів, платить асекураційній компанії 6.250 долярів місячно. Бриджпортська компанії, заасекурована на чотири міліони долярів, платить місячно вкладки 2.500 долярів. Котре підприємство хоче приступити до асекураційної компанії в часї, як його робітники страйкують, мусить платити потрійну вкладку за весь час, як довго триває там страйк.

СПРОСТОВАНЄ.

В касовім звіті У. Н. Союза за місяць серпень б. р. в розходах зайшла помилка, іменно: виплати з фонду убогих замісць Іван Фіялка, від. 147, $50.00. має бути Максим Гавришко, від. 245. $50.00.

С. Ядловський, фін. секр.

Нюйорські радні проти урядового приняття князя Валії.

Незабаром до Ню Йорку має прибути з Канади англійський простолонаслїдник, князь Валії. Тимто урядові круги нюйорські починають вже заздалегідь приготовляти ся на його принятє. Мейор міста Гайлен відніс ся до міської ради, щоб вона ухвалила відповідний фонд на покритє коштів принятя валїйського князя, та однак тому противлять ся многі члени міської ради. Головно Айриші кажуть, що „на принятє того хлопця не варта дати навіть зломаного цента". Айриші кажуть, що як хто хоче витати його, нехай видасть гроші з власної кишенї, а не з громадської.

Домагаєть ся расового рівноправства на зелїзницях.

Посол Меден, републиканин з Іллїнойс, вніс резолюцію в парляменті, аби правительство урівноправило чорну расу з білою на своїх зелїзницях. Як звісно, в полудневих стейтах Злучених Держав, почавши вже від Вашинґтону на полудне, Муринам не вільно їхати в однім зелїзничім возї разом з білими. Для Муринів є окремі вози. Се безправство пятнував посол Меден отсими словами: „Правительство не має права затягати всїх своїх горожан для оборони прапора, а рівночасно казати одним, що їх права є меньші або більші ніж у других горожан Злучених Держав". Права Муринів, яко горожан, боронив також професор Ґреґори, з університету Говарда. Проти них виступали посли з полудневих стейтів, де власне то безправство дїєть ся. Посол Меден пятнував їх однак тим, що полудне останеть ся ще довго позаду півночи, коли це поступить супроти муринського населеня, так як північ. В північних стейтах Мурини тїшать ся рівноправством.

8 годин працї для джерзиситських поліцаїв.

Під загрозою, що всї поліцаї в Джерзи Сіти, Н. Дж., вступлять до юнії, комісар поліційний згодив ся дати їм 8 годин денної служби і 36 годин вільних по кождих шїстьох днях служби. На тій основі поліцаї постановили не вступати до юнії.

Кінчить ся реченець на надсиланє фотографій до календаря.

Отсим повідомляєть ся всїх інтересованих, що реченець на надсиланє фотографій до календаря У. Н. Союза на рік 1920 кінчить ся. Фотографії, не надіслані протягом вересня, абсолютно не будуть уміщені в календарі.

Елїзабет і Елїзабетпорт, Н. Дж.

Взиваєсь всіх тих родимців, котрі закупили уділи в українській кооперативній спілці зв. Ukrainian Supply Co., щоби прибули на збори в четвер, дня 11-го вересня с. р., які відбудуть в Lutwin Hall, 69 So. Park St., Elizabethport, N. J.

ДО УКРАЇНЦІВ У НОРТГЕМПТОН, ПА.

Дня 24. серпня с. р. в галї т. Я. Онущака в Нортгемптон, Па., явились у великім числї представителї місцевих братств, товариств і сестрицтв на збори, які отворив т. І. Махіброда. Предсїдателем сих зборів вибрано т. І. Махіброду, а секретарями т. С. Кудрика і т. В. Багрія. На тій нарадї була бесїда про хід теперішних подій в нашім рідним краю. Перший т. І. Махіброда представив присутним, в якій справі ми днесь зійшли ся і висказав горячі слова, котрі кождий приняв з одушевленєм. Другий забрав голос т. В. Багрій, який пояснив, що нам треба конечно старатись, аби тут в нас устроїти манїфестаційний похід і віче. Всї присутні висказали горяче бажанє утвореня комітету, котрий мав би зачати роботу як найскорше. До комітету зістали вибрані: В. Багрій, предс.; Г. Яремко і Р. Назар, заст. предс.; С. Кудрик, секр.; К. Бойко і І. Черкас, заст. секр.; І. Стець, касієр; В. Тарас, заст. кас.; І. Мельник, П. Порожнак, пані К. Яремко, Д. Которош, П. Харкавий, І. Махіброда, П. Соловій, М. Зарічний, Г. Шкільняк, пані О Которош, пані Ф. Андрусишин, пані П. Антонюк, члени комітету. Вибраний комітет [illegible] дати до всіх Українців в Нортгемптон і околиці поклик і запросити до численної участи в поході.

З огляду на конечність зі всеї сили ратувати рідний край, взиваємо всїх тутешних Українців до спільної акції в обороні своєї вітчини, запроторенoї тепер в ляцьку неволю. Час би було покинути ту ворожнечу та незгоду партійну. Проч з партіями! До згоди і до праці берім ся! Старaймось тепершну хвилю використати, бо опісля може бути запізно.

Манїфестація має відбути ся в неділю, 21. вересня с. р.

Ст. Кудрик, секр.